584.84
Un 3p

Unger.

De Papyro fructice, von der papier-staude ad Esaiae XIX, 7

Gaylord Bros,
19502
LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA

Q. D. B. V.

DE

# ערות

HOC EST,

DE

# PAPYRO FRVTICE,

Von der

# Papier-Staude

*AD ESAIAE XIX, 7.*

PERMISSV

AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS

IN

ACADEMIA LIPSIENSI

H. L. Q. C.

DISSERET

P R A E S E S

M. IOANNES GODOFREDVS

VNGERVS,

Unger, Johann Gottfried

CYGN. MISN.

R E S P O N D E N T E

IMMANVELE ERNESTO HAHNIO

DRESDENSI,

PHIL. BACCAL. ET S.S. THEOL. CVLT.

---

DIE XV. DECEMBR. A. O. R. MDCCXXXI.

---

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMII.

584.84
Un 3e



*IEHOVA IVVA!*

§. I.

INter ſumma, quae Benigniſſimum Numen hominibus contulit, bona papyrum eſſe referendum, qui inficias eat, neminem fore arbitror. Siue enim quis vtilitatem ſequatur, vix quidquam vtilius, ſiue excellentiam, vix quidquam praeſtantius, ſiue aptitudinem ſenſa animi aliis communicandi, vix quidquam aptius in rerum natura eſſe deprehendet. Vnde ſententiam CAII PLINII MAIORIS *) merito collaudamus, qua, *chartae*, inquit, *vſu maxime humanitas vitae conſtat et memoria.* Ad quod quidem effatum veriſſimum MELCHIOR GVILANDINVS, **) felix horum verborum interpres, praeclare ait: Dixit Plinius *chartae vſu maxime humanitatem vitae conſtare et memoriam*, propter libros, in quos praecepta bene viuendi, res geſtas, artes plurimas, praeclaras animi noſtri meditationes, et multa alia, nomine nunquam interituro, immortaliterque deſcribimus, ac praeſertim propter officium, quod abſentibus, et longo a nobis interuallo diſſitis, per literas praeſtamus.

§. II. Cum autem charta, qua vtimur, hodierna a papyro, Aegypti frutice praeſtantiſſimo, nomen fuerit ſortita, et dulciſſimus vates Eſaias diuinum de eo nobis reliquerit oraculum, explicatione longe digniſſimum; hinc nos, antequam aliud, quod in Pſalmos Dauidis meditamur Opus emitteremus, de eo diſſerere non noluimus. Faxit modo Numen Optumum Maxumum, vt vel hocce



*) L. XIII. c. XI. Hiſtor. Natur.

**) Membr. I. Comment. ſui in tria *C. Plinii Maioris* de *papyro* Capita p. 28. Edit. Amberg. 1713.

Botany Dept 1916

inſtitutum noſtrum in eius vergat honorem, vt eius nomen, quod in regno naturae ex ipſo papyro frutice eminentiſſime emicat, ab impiis quoque vlterius inueſtigetur pariter atque amplificetur! Verba Prophetae ita fluunt:

*Ieſ. XIX, 7.*

עָרוֹת עַל־יְאוֹר עַל־פִּי יְאוֹר וְכֹל מִזְרַע יְאוֹר
יִבַשׁ נִדַּף וְאֵינֶנּוּ׃

*Verſio Sebaſt. Schmidii:*

*Papyri* iuxta flumen (Nilum), iuxta os fluminis, et omne ſemen fluminis exareſcet, impelletur, et non erit (amplius).

*Reformata German.*

Deßgleichen die Papyr-Stauden an den Bächen, am Geſtade der Bächen, und alle Saat an den Bächen wird verdorren, ſie wird vertrieben werden, und nicht mehr ſeyn.

*Belgica.*

Het *Papier-Gewas* by de Stroomen gen de Oevers der Stroomen, ende al het Gezaeyde aen de Stroomen, ſal verdroogen, het ſal wechgeſtooten worden, ende niet (meer) zijn.

§. III.

Quilibet, me non monente, intelligit, in hoc oraculo de עָרוֹת h. e. de papyro, frutice Aegypti famigeratiſſimo, ſermonem eſſe. Et cum varia de ſignificatu, natura, hiſtoria ac fine Creatoris circa עָרוֹת veniant ponderanda, ea autem, quae alii de hac materia ſcripſerunt, aut non ſufficiant, aut obſcure admodum et confuſe ſint tradita; hinc nos noſtrarum partium ſatacturos eſſe exiſtimauimus, ſi quatuor Capitibus haec omnia ſigillatim exponeremus, Lectorique adeo decenti ordine lucem affunderemus. Inſcripſimus hanc ob cauſam CAP.

# CAPVT I.

## DE CONSIDERATIONE PHILOLOGICA עָרוֹת SEV PAPYRI.

### ΣΥΝΟΨΙΣ.

*Connexio vaticinii huius cum praecedentibus ∫. I.*

*Cum conſeqq. ∫. II.*

*Obiectum ſ. עָרוֹת in quo cardo totius rei vertitur. ∫. III.*

*Difficile, vtile tamen eſt hanc vocem inquirere. ∫. IV.*

*Diuortia ſententiarum circa eius ſignificatum ∫. V.*

*Notat vero papyrum, quod probatur*

*1. ab origine vocis, deſcendit enim ab עָרָה ∫. VI. non aeque ab עוֹר contra Kimchium ∫. VII.*

*2. ab emphatico poſitu verborum Prophetae ∫. VIII.*

*3. ex hiſtoria Nili ∫. IX.*

*quod papyrus etiam in Syria, et ad Euphratem gignatur, huc non pertinet ∫. X.*

*4. ex conſenſu Ebraeorum §. XI.*

*Diſſentientes re nobiſcum conueniunt §. XII.*

*סוּף et גֹּמֶא ſunt ſynonyma τῶ עָרוֹת ſed notant papyrum communem §. XIII.*

*LXX. viralis interpretatio refutatur §. XIV. Inde*

*Explicantur reliqua verba huius verſiculi §. XV.*

*יְאוֹר notat Nilum, vti נהר Euphratem, quod obſeruatur ib.*

*על־פי יאור explicatur §. XVI. Per*

*כל מזרע quid intelligatur, exponitur §. XVII.*

*יבש proprie accipitur §. XVIII.*

*נרף emphatice ponitur, quod docet §. XIX.*

*Senſus verſiculi noſtri proprius eſt § XX. Et ſic*

*Tranſitur ad Caput ſecundum §. XXI.*

§. I.

ANtequam explicandi vaticinii noſtri initium faciamus, haud abs re fore opinamur, ea, quae antecedunt pariter ac quae ſequuntur praelibare. Praedixerat hactenus Cap. XVIII. vates Aethiopibus fata feralia; iam totus eſt in eo, vt Aegypto quoque, regno tum temporis florentiſſimo, de-

crementa et ruinam denunciet. Idque vt ad oculum quaſi demonſtret Aegyptiis, nil tale metuentibus aut ſperantibus, ſingulas res, internecioni ſuccubituras, prolixe in hoc Cap. XIX. enarrat. Quam narrationem exorditur a deſtruendis idolis, ſeu religione Aegyptiorum v. 1-3. Deinceps pergit ad deſtructionem regni ac Principis Aegyptiorum, quippe non amplius ſub auſpiciis pacifici aut clementis Regis, ſed ſub manu duri domini vitam eſſent transacturi v. 4. Hanc calamitatem excipit inopia victus et amictus, omnes enim fluuii, omnes amnes, omnes aluei cum prouentibus ſuis exſiccandi praedicuntur v. 5. Prouentus autem illi fluminum, quorum defectus dicitur exſpectandus, ſtatim v. 6. recenſentur, nimirum קָנֶה וָסוּף pabulum illud pecudis Aegyptiorum, vnde maxima pars alimentorum proueniebat, marceſcent. Cum itaque ſpeciatim horum fecerit mentionem Propheta, neque עָרוֹת ſeu papyros deſcribere omittit v. 7.

§. II.

Haec ſunt, quae antecedunt oraculum noſtrum. Stupenda vero dixeris ea, quae idem inſequuntur. Nempe ex prouentibus illis fluuiorum, inprimis Nili, dependebat maxima, tantum non omnis copia et vbertas Aegyptiorum. Quare a v. 8 - 11. lacrymae et planctus piſcatorum deſcribuntur, ſiquidem exſiccatis fluminibus occaſio hamum in mare proiiciendi, et rete ſuper aquas, עַל־פְּנֵי־מַיִם extendendi ceſſat, de quo loquitur Propheta v. 8. Et vt paucis verbis, neruoſe tamen ac ponderoſe, pro more ſuo, rem exprimat: *lugebunt*, inquit, כָּל־עֹשֵׂי שֶׂכֶר אַגְמֵי־נָפֶשׁ *omnes facientes mercedem ex ſtagnis deſiderii ſui* h. e. omnes piſcatores v. 10.

§. III.

De antecedentibus itaque ac conſequentibus cum inter nos conſtet; ante omnia *Obiectum*, quod eſt *papyrus*, erit inueſtigandum. Quippe in papyro deſcribendo nos operam noſtram qualemcunque eſſe collocaturos promiſimus, papyrus igitur vtramque facit paginam ſermonis. Cum vero vox illa עָרוֹת in fronte verſiculi noſtri poſita, tum

aliis,

aliis, tum nobis nomine papyri veniat, idque optimo iure; hinc cardinem rei in inquirendo, enodando, ſtabiliendo huius vocabuli ſignificatu verti exiſtimamus.

§. IV.

Negotium autem eſt certe periculi aeque ac laboris pleniſſimum rem hanc conficere. Requiritur enim, vt quis hiſtoriae Aegyptiorum apprime ſit gnarus, et in promptu habeat fruticum prope ripam et vndas Nili naſcentium naturam, vſumque, vt videlicet omnibus praeſidiis ex antiquitate ſtudioſe collectis ſolidi aliquid et veri, imo certi de papyro concludi poſſit. Neque putandum eſt, laborem, qui rebus huiuscemodi inueſtigandis et perquirendis impenditur, inutilem eſſe planeque ſterilem. Quo altius enim omnis diſputatio arceſſitur, hoc iucundior et vtilior eſſe debet, vel ideo, quia vna idemque opera illuſtris Scripturae diuinioris locus explanatur.

§. V.

Quid vox עָרוֹת ſignificet magna ſunt ſententiarum diuortia. Alii enim vertunt: *nudabitur*, in quibus HIERONYMVS, a) nec non THOMAS AQVINAS, b) Doctor ille Angelicus, quos tamen errare in forma verbi vel luſcus videt. Alii ἄχι h. e. *vluam*, *caricem* reddunt; quod fecit LXXviralis interpres, c) quem THEODORET. d) et CYRILLVS ALEXANDRINVS aliique ex Patribus ſequuntur. Alii tranſtulerunt *gramina*, e) ad quos B. MEGALANDER, IO. OECOLAMPADIVS et GALLICVS interpres pertinent. Alii *germina*, *iuncum*, *ſcirpum* hoc nomine exprimi volunt, in quibus IO. COCCEIVS, VRSINVS, SALMASIVS. f) Alii denique, et quidem plerique, quod infra docebimus, *papyrum* interpretantur. Nos equidem neminem tantorum S. Codicis interpretum laude ſua defraudamus; interea tamen ſignificatum vocis huius eſſe *papyrum*, eorum pace defendemus.

a) T. V. Opp. Lib. VII. Comment. ad c. XIX. Ieſ. f. 41.

b) T. XIII. Commentar. f. 21. Edit. Antwerp.

c) ἄχι τὸ χλωρὸν addit de ſuo, quod in Hebraico non habetur, inquit HIERONYMVS l. c.

c) T. II.

d) T. II. Opp. ad c.XIX.Ieſ.f.72. Edit.Pariſ.1642. De CYRILLO ALEXANDR. infra erit locus dicendi.

e) B.LVTHERVS expreſſe: das Graß reddidit. IO. OECOLAMPADIVS in Comment. in Prophetas ad c. XIX. Ieſ. f. 136. vertit *gramina*. Quibus cum Gallica Verſio: *les prairies* conſentit. Ab his non abludunt ii, qui *gramineta, olera*, cum PAGNINO ac MERCERO tranſponunt, quos refutat MATTHIAS HILLERVS in Hierophyt. P. II. c. 38. p. 313. ſq. *vocem*, inquit, ערות *qui gramineta vel olera verterunt, Synonimon eam putarunt nominis* אורות, *ſed lapſi ſunt per errorem, quia* ע *littera licet gutturatis annumeretur, cum* א *nunquam permutatur, eaque de cauſa eiusdem ſignificatus vocabulum non conſtituit.*

f) IO. COCCEIVS in T.II. Opp. Comment.in Ieſ. f.285. *germina* ſupra amnem vertit, quod idem facit in Lexc. ſ. Commentario Sermonis Ebr. et Chald. p. 645. VRSINVS in Arboreto biblico p. 158. ערות papyrum notare vltro quidem fatetur, ſed *iuncum, ſcirpum* גומא idem cum eo eſſe vult. Nec longe abeſt SALMASIVS in Exercitatt. Plinian. p. 705. qui equidem Hebraicum vocabulum non habet, φλεῦν h. e. *ſcirpum* tamen papyri Synonimon eſſe docet, ea de cauſa, quoniam *ſimilitudinem* et *vſum Niloticae habuerit plantae*, quod tamen erat probandum.

## §. VI.

Quantumuis autem vox haec ſit *ἅπαξ λεγόμενος* in S. Codice, et tam multifariae interpretum opiniones; nos tamen haud inualidum argumentum, pro euincendo ſignificatu *papyri*, ab origine vocis peti poſſe, nobis perſuaſum habemus. Deſcendit autem vox עָרוֹת a radice עָרָה quae radix apud Hebraeos quatuor potiſſimum obtinet ſignificationes, *prima* eſt *euacuari, effundi*, quaſi eſſet a Graeco *ἄρειν* vel *αἴρειν* tollere. a) *Altera* eſt *nudare, retegere*, diſcooperire b) *Tertia* eſt *adhaerere, cohaerere*, c) et *quarta* denique eſt *vireſcere*, quia viriditas arboris vel plantae alicuius integritatem indicat, ſuccique in ramos et folia virentia largam effuſionem importat. d) Quam vltimam verbi ערה notationem facimus noſtram, praeſertim cum in ea opinione *Participium* מִתְעָרֶה et *Nomen* מַעֲרֵה nos confirment. Illud cum praefixo ו legitur Pſ. XXXVII, 35. Hoc cum *praefixo* מ Iud. XX, 33. Illud notat omne *virens* hoc *locum*

*herbis*

*herbis vireſcentibus abundantem.* Vtrumque eſt a radice ערה. Quibus cum ſi componas ערות, habebis *virentia* h. e. *papyros, frutices virentes.*

a) Vti AVENARIVS loquitur in Libro Radicum p. 599. Hanc autem euacuandi ſignificationem habet ערה in Piel. Vnde in Fut. Piel in 2. ſ. maſc. תערה per Apocopen autem 3. rad. ה legitur תער effundes Pſ. CXLI, 8. Sic in eadem forma Apocopata cum ו conuerſiuo ותער et euacuauit. Gen. XXIV, 20. add. Chron. XXIV, 11.

b) Hoc ſignificatu notum eſt Perf. Piel ערה retexit, Zeph. II, 14. Infinit. Piel ערות retegendo Hab. III, 12. Fut. in Piel יערה nudabit Eſ. III, 17. Vnde natales traxit vox עריה retectio Mich. I, 11. Ezech. XVI, 7. Alia nomina eiusdem ſignificatus, huc pertinentia, operoſe et laudabiliter collegit ROBERTSON in Theſaur. Lingu. S. p. 771.

c) Quod pluribus ex Rabbinis oſtendit BVXTORFFIVS in Lex. Chald. Thalmud. Rabbin. f. 1664.

d) Vti egregie obſeruauit STOCKIVS in Claue Lingu. S. p. m. 813.

## §. VII.

Quod autem ערות nullam aliam agnoſcat matrem ſeu radicem, quam ערה, illud facile ex analogia reliquorum nominum, eodem modo a verbis ל"ה formatorum colligere eſt. Sic habemus a radice בלה nomen plurale foemininum בלות *vetera* Ioſ. IX, 5. a קנה nomen plurale foemininum קנות *calamos,* Ex. XXV, 36. ab עלה nomen plurale foemininum עלות *piſtilla,* ab attollendo ſic dicta 2. Chron. XXIV, 14. Et PAGNINVS ait: Nominatiuus pluralis foeminini ערות eſt quaſi a ſingulari verbi ערה. a) Facili autem negotio refutari poteſt R. D. KIMCHIVS ad h. l. qui ערות nobiſcum vertit quidem papyros, ſed nomen עור quod notat *cutem, pellem,* adeoque radicem עור matrem eſſe mauult, ideo, quia papyri in praetenues et multiplices membranulas acu fuerint diuiſae. Nam עור pariter ab ערה deſcendit, et, quod probe notandum obſeruandumque eſt, ערה et עור formas inter ſe ſaepe mutant ac mutuant; b) praeterea acus plane erat inhabilis ad membranulas a papyro diuellendas, quod infra Cap. II. §. XIV. ex GVILANDINO audiemus.

a) Nos formamus עָרוֹת ita. ערה in Particip. habet עָרֶה et hoc eſt nomen generis maſculini. ה mutatur in gen. faeminino in הָ habes עָרָה vti eodem modo procedimus in tribus allegatis eiusdem formae Nominibus. Denique Faemininum Singul. הָ in Plur. tranſit in וֹת iuxta regulas Grammaticorum, inde efficitur עָרוֹת.

b) Hoc obſeruandum eſt tum vt non fallamur in radice, tum vt ex tricis Lexicographorum eripiamur. Obſeruationem autem hanc illuſtrabimus. Sic a radice noſtra עָרָה eſt Imperat. עֹרָה *nuda te* Ieſ. XXXII, 11. forma petita a rad. עוּר cum ה Paragogico. Sic Fut. תֵּעוֹר nudabitur Hab. III, 9. vbi forma rurſum ab עור eſt mutuata.

## §. VIII.

Quemadmodum autem *origo vocis* eiusque *ſignificatio* ſatis pro noſtra ſententia loquuntur; ita non minus *emphatica poſitio ac cohaerentia* verborum Prophetae rem confirmant. Emphatice enim exclamat: עָרוֹת עַל־יְאוֹר papyri iuxta riuum, addit: עַל־פִּי יְאוֹר iuxta ripam fluminis יִבָשׁ exareſcent. Quot verba, tot pondera! Exaggerat enim vates rem, praedicens omnibus Aegypti incolis, *papyrum* praeſtantiſſimi vſus fruticem, ex quo tot commoda ad omnes redundaſſent, et, vt dicamus quod res eſt, *qui tam egregie viruiſſet, eſſe exariturum*, humoreque priuatum iri. a)

a) Recte hoc nobiſcum vrget VITRINGA in Comment. ad Ieſ. p. 747. quando Verſionem LXX. viralem refutat. Verba eius ita fluunt: *neutiquam concedo, illum* (Graecum interpretem) *vocem* ערות *hic recte tranſtuliſſe per ſuum ἄχι, cum emphatica hic maxime ſit oratio Prophetae, et de honeſtiore ac proprio magis Nili prouentu loqui potuerit, quam de vlua vel carice. Ergo ne longior ſim: intelligo hic papyrum, celeberrimum Aegypti fruticem, productum peculiare Nili et riuorum, ex eo ductorum, atque paludum Aegypti, quas effecit Nilus.*

## §. IX.

*Tertio* loco ſententiam noſtram confirmamus *ex hiſtoria* fluminis Nili. Iam vero conſtat, quod praecipuus prouentus ac frutex Nili fuerit papyrus. Ab omnibus enim ſcriptoribus, qui ſaltem fruticis huius mentionem faciunt,

quo

quo THEOPHRASTVS, HERODOTVS, CYRILLVS ALEX. PLINIVS, SOLINVS, SALMASIVS, GVILANDINVS, MONTFAVCON aliique a) pertinent, aſſeritur, quod ad ſcribendum, ad edendum, ad calefaciendum, ad nauigandum incomparabilis eius fuerit vſus, quod infra Cap. III. pluribus exponemus. Hiſtoria itaque, haud vltimum in Exegeſi dubiorum locorum adminiculum, ſuadet, vt de nullo alio magis, quam de *papyro* frutice circa vocem ערות cogitemus.

a) Alii ex profeſſo vt PLINIVS, GVILANDINVS, et MONTFAVCON de hac materia ſcripſerunt, alii incidenter, quorum teſtimonia infra l. c. adducemus.

## §. X.

Nemo hic obiiciat nobis THEOPHRASTI a) verba, quando, naſcitur, inquit, et *in Syria* papyrus, circa locum, quo et calamus odoratus: vnde et Antigonus in re nauali funes feciſſe proditur; aut verba PLINII, b) qui vult, papyrum gigni quoque in *Euphrate* circa Babylonem; nihil enim contra nos faciet, cum totum caput XIX. ESAIAE, ex quo verſiculus noſter eſt excerptus, de calamitate Aegyptiis inferenda c) agat, vbi Nilus, fluuius notiſſimus, non Euphrates deprehenditur. Idem reſpondemus iis, qui GVILANDINI, ſummi viri, nobis opponant experientiam, quippe qui de papyro d) teſtor, ait, me vidiſſe in CHALDAEA, qua duo amnes *Tigris* et *Euphrates* concurrunt peramplas paludes, ex quibus papyrum nihilo diſcrepantem a Niliaca Genneſareticaque meis manibus erui atque euulſi. Non enim contra Euphratem, ſed Nilum directum eſt vatis noſtri oraculum, vt patebit ex §. XV. huius Cap.

a) L. IV. c. 9, de Hiſtoria plantarum.

b) Verba ad c. II. §. 3. adducemus.

c) quod ſtatim inſcriptio Capitis docet: מַשָּׂא מִצְרָיִם h. e. מַשָּׂא דְּבַר־יְהוָה אֶל־מִצְרַיִם *prolatio verbi diuini contra Aegyptum* conf. Malach. I, 1. Zach. IX, 1.

d) MELCHIOR GVILANDINVS de papyro in Membr. IX. p. 276. n. 35. Edit. Amberg.

§. XI.

Denique his praemiſſis recte prouocamus ad conſenſum tum veterum Ebraeorum, tum recentiorum Criticorum ac Commentatorum. Iſtis teſte BVXTORFFIO, a) et VRSINO, b) nota fuit vox פַּפִּייר, quibus album, quod aiunt, calculum adponunt KIMCHIVS et AVENARIVS. c) Illi recentiores IVNIVM, TREMELLIVM, SCHMIDIVM cum ROBERTSONE aliisque non habent diſſentientes; hi vero non ſolum VITRINGAM et HILLERVM, d) ſed et VARENIVM e) ſuos agnoſcunt defenſores; vt de Verſionibus ſupra allegatis et laude ſua dignis nihil dicamus.

a) in Lex. Chald. Thalmud. et Rabbin. p. 1780. vbi ex Talmude Hieroſolymit. Maſſech. Sota cap. vlt. adducit אפיפיירות h. e. veſtes papyraceas.

b) VRSINVS in Arboreto biblico p. 158. inquit: papyri vox in plerisque linguis haeſit. Nam et Rabbini vtuntur eo פַּפִּייר

c) KIMCHIVS ad h. l. et AVENARIVS aliique verterunt ערות papyros. Et HIERONYMVS l. c. in notis: *cum*, inquit, *quaererem ab eruditis, quid hic ſermo* (quem LXX. ἄχι τὸ χλωρὸν reddidit) *ſignificaret: audiui ab Aegyptiis hoc nomine lingua eorum omne, quod in palude virens naſcitur, appellari.*

d) MATTH. HILLERVS, Abbas ille Regiofontanus, quem tantopere laudat in Praef. SALOMON PFISTERVS, P. P. Bebenhuſanus, *nos*, ait, (poſt laudatum IVNIVM ac TREMELLIVM) *tum notatione* et *forma vocis, tum antitheto in altera parte huius verſiculi poſito, adducimur, vt interpretemur βίβλον ſ. papyrum*, vide eum pluribus in Hierophyt. P. II. c. 38. p. 214.

e) in Commentario ſuo ad h. l. *Facit*, inquit, *pro hac* (ſignificatione papyri) *oppoſitio ſatiuarum in m. 2. cum papyrus inſatiua ſit, facit radicis applicatio.* Praeclare.

§. XII.

Diſſentientes plerique facillime cum noſtra ſententia poſſunt conciliari. Siue enim radicem ערה ſiue עור pro matre aſſumunt. Qui illam eligunt, in *tres* poſſunt redigi claſſes; Namque aut prouocant ad ſecundam ſignificationem *nudare*, vnde HIERONYMVM et AQVINATEM in forma a) errare ſupra §. V. diximus; aut prouocant ad tertium ſignificatum *adhaerere* cum OECOLAMPADIO, qui ערות *gramina, minutis radicibus adhaerentia* Ebraeis dici ait ad h. l.

et

et cum MERCERO, qui vertit *herbas virides*, quaſi *adhaerentes riuis fluminibusque*, et in hoc non multum, vt quilibet videt, a nobis diſſentiunt; b) aut denique ad quartam nobiſcum prouocant notationem, et inde *papyri virentis* emergit ſignificatio. Qui vero hanc poſteriorem עור radicem malunt, quod KIMCHIVS aliique c) cum eo faciunt, illi formas verborum ערות et עור quas inter ſe mutant ſaepe ac mutuant, confundunt, vti iam ſupra §. VII. obſeruauimus.

a) Etiamſi dicere velles per Hebraiſmum: *nudando nudabitur*; tamen non quadraret על־יאור deficiente Nomine, quod *ſubiectum* exprimeret, et praeterea non video, quem in finem debeant coaceruari verba: *nudabitur*, *exareſcet*, *diſpelletur*, *non erit*.

b) Idem cenſemus de Verſione B. *Lutheri* nec non de Verſione Gallica.

c) v. c. HILLERVS ſupra laudatus ab עור deriuat ערות quoniam in multas plagas frutex ille fuerit ſecatus.

## ſt. XIII.

Reſtat adhuc magna lis circa Synonima vocis ערות. Nos laudamus eruditam obſeruationem VIRI Magnifici, Patroni ac Hoſpitis noſtri Summe Venerabilis et incomparabilis DEYLINGII, a) *obſeruandum*, inquit, *quod* סוף *et* גמא, *ἡ βίβλος et ὁ πάπυρος idem notent. Ita Eſ. XIX, 6. in vaticinio contra Aegyptum* סוף *Graeci πάπυρον reddunt, et Exod. II, 2. Ionathan habet* בגו גמיא *in medio papyrorum* pro בסוף. Hoc tamen non obſtante, adhuc notandum, quod papyrus alia fuerit communis ſ. vulgaris, alia Nilotica, Aegypto propria, vti peregregie monet SALMASIVS. b) Adeoque et ſic rem perfacile expediemus, ſi quis verſiculum, Textum noſtrum antecedentem cum LXX. reddat papyrum, nempe גמא, videtur quidem eſſe Synonimum ערות ſed notat *papyrum communem*, ערות vero notat proprie papyrum, fruticem illum Niloticum, hinc vates noſter tam emphatice de eo exclamat: ערות על יאור על פי יאור quod alioqui non opus fuiſſet. De Graeco Synonimo *βίβλος* idem eſt ſentiendum, ſiquidem EVSTATHIO auctore, in iis, quae ad XXI. Odyſſeae rhapſodiam concinnauit, *βίβλος* eſt planta duplex: *alia papyrus* Aegyptia: *alia ei affinis* et ſimillima; *πάπυρος* autem ערות optime exprimit.

 a)De

a) Dedit eam in Diſput. de fletu ſuper THAMMVZ, Parti III. Obſeruation. ſuarum adiecta, p. 524, §. 15.
b) in Exercitationibus Plinianis ad SOLINI C. LII. p. 705.

## §. XIV.

Numerum ſecus ſentientium claudat interpres LXX. viralis Graecus, qui noſtrum ערות tranſtulit per *τὸ ἄχι*, *vluam* ſ. *caricem.* Equidem CYRILLVS, Alexandriae Archiepiſcopus a) colligit, vocem *τὸ ἄχι* eſſe vſus Aegyptii, quod et poſt eum alii ex Siracide credunt, qui *ἄχι*, inquit, b) *ἐπὶ παντὸς ὕδατος καὶ χείλους ποταμοῦ πρὸ παντὸς χόρτου ἐκτιλήσεται* h. e. *Achi ſuper omnem aquam et oram fluminis ante omne foenum euelletur;* ſcripſit autem haud dubie haec Siracides in Aegypto. Huc accedit, quod *τὸ ἄχι*, cenſente COCCEIO, c) non ſit ab אָחוּ alienum, quod bis legitur in Pandectis S. Gen. XLI, 2, 18. et Iob. VIII, 11. Verum enim vero quidquid de eo ſit; tamen reiicimus hanc Verſionem, cum ſupra a nobis allegata argumenta eam ſatis ſuperque refutent, et, quod Propheta, tam ponderoſis verbis vſus, non de honeſtiore ac magis proprio Nili prouentu loqui voluerit, quam de carice, vix ac ne vix quidem ſit probabile. Plura ſi addere vellem, operam haud dubie perderem, cum pluribus ante me id fecerit VITRINGA l. c. p. 747. Idem iudicium eſto de iis, qui ערות *germina, iuncum, ſcirpum* expoſuere, quos vide ſupra §. V.

a) L. II. Tomo IV. in Eſ. p. 286.
b) Sirac. C. XL, v. 16.
c) in Lexico ſuo f. 645.

## §. XV.

Hoc pacto, vti cenſemus, ſatis ſtabiliuimus ac vindicauimus ſignificatum vocis ערות. Perſtringamus etiam leui brachio reliqua Prophetae noſtri verba, quae quidem de frutice vtiliſſimo Aegypti protulit. Nimirum על־יאור ait. Per יאור autem non in communi hoc loco quemlibet riuum intelligit, vt v. antec. 6. ſed in ſpecie *Nilum*, alias נחל מצרים fluuium Aegypti dictum Num. XXXIV, 5. 2. Reg. XXIV, 7. KIMCHIVS docet נהר et יאור diſtinguere, quia Exod. VII, 19. et VIII, 1. locum inueniat. Nos approbamus hoc, et obſeruamus: quod *vox* נהר *ſi abſolute*

et ἁπλῶς ponatur, Euphratem, יאור vero ei e regione poſita, Nilum ſignificet, id quod cuilibet ſedulo Prophetae noſtri Lectori non erit incognitum. Illuſtrabimus hanc obſeruationem Exegeticam exemplis. Sic Eſ VII, 20. c. VIII, 7. c. XI, 15. *Euphrates* vocatur נהר *praeter capitis noſtri XIX, 5.* vbi res patet. conf. Gen. XXXI, 21. Ex. XXIII, 31, et in emphaſi Gen. XV, 18. Contra יאור *Nilum* notare ſenſu latiori probat c. XXIII, 3. et noſter locus, add. Gen. XLI, 1. Exod. I, 22. Ier. XLVI, 7. Hunc fluuium *Nilum* יאור LXX. interpretati ſunt ποταμὸν, et recte, ſiquidem alii Scriptores eodem nomine eum dignantur. AELIANVS Var. Hiſtor. Lib. I. c. 4. de cane Aegyptio infit: οὐκ ἀθρόως, οὐδὲ ἀνέδην, οὐδὲ ἐλευθέρως ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ex fluuio h. e. Nilo, πίνουσι R. SALOM. ad Gen. XLI, 1. dicit: Aegyptum fuiſſe יאורים יאורים *foſſis frequentem*, et aquas Nili in eas exundaſſe, atque inde Nilum dici יְאֹר. Sunt, qui nomen יַרְדֵּן Iordanis ex יְאֹר et דָּן exiſtimant eſſe compoſitum, quaſi *riuum Dan* dicas, quod Geographi tradunt, eum iuxta vrbem *Dan* ſuum ortum habere, quod tamen obiter obſeruamus.

## §. XVI.

על־פי יאור addit vates noſter. Haec verba Cel. MICHAELIS in notis ad h. l. vertit: ad *ipſum os Nili*, quod alibi dicitur *labium*, vti Gen. XLI, 3. vbi Pharao videbat ſeptem macras vaccas ſtare עַל־שְׂפַת הַיְאוֹר, et Ex. II, 3. vbi filia Pharaonis, facta capſa cannea, Moſen infantem poſuit עַל־שְׂפַת הַיְאוֹר ad *labium* ſeu *os fluminis*. De capite et ore Nili tanta dubitatio fuit apud veteres, vt locum dederit prouerbio, et LVCANVS dicat:

*Arcanum natura caput non prodidit vlli:*
*Nec licuit populis paruum te, Nile, videre:*
*Amouitque ſinus, et gentes maluit ortus*
*Mirari, quam noſſe tuos.*

H. l. עַל־פִּי egregie Belgica Verſio reddit: *Gen de Oevvers der Stroomen.*

## §. XVII.

וכל מזרע et *omne ſemen.* Quaeris, quale intelligat Propheta? Lege HERODOTVM *L. II. p. 137.* qui poſtquam de

loto

loto verba fecit, alios etiam memorat fluuiorum et paludum prouentus, et inter eas alia lilia, roſis ſimilia, *ἐν τῷ ποταμῷ γενόμενα καὶ ταῦτα in fluuio naſcentia, et ipſa*, quae deſcribit, quando de biblo annua, aliisque mentionem facit. Et forte tamen rectius cogitamus hic de *lino*, Aegypti ſingulari prouentu, iudicat VITRINGA ad h. l. Nos vero latiore ſenſu accipimus מזרע de *ſatis cuiusuis generis*; habet enim Aegyptus, omnium terrarum feraciſſima, *σπέρματα παμπολλὰ*, vt STRABO teſtis eſt *L. XVII. p. 566.*

§. XVIII.

יבש *generatim* areſcendi notionem habet. *Speciatim* et quidem *proprie* vſurpatur tum de *exſiccatione maris* Ioſ. II, 10. et *fluuii* Iob. XIV, 2. Pſ. LXXIV, 15. et cap. noſtro XIX, 5. tum de exſiccatione *vegetabilium*, quae, abſumto ſucco natiuo, omni decore priuantur, vt *graminis* Iob. VIII, 12. Ieſ. XL, 7, 8. *herbae agri* Ier. XII, 4. *arboris* Ioel. I, 12. Senſus itaque, vti vult VARENIVS ad h. l. absque Geographia haberi nequit. Nimirum foecundatio et vita מזרע et ערות dependebant a Nili inundatione, quae incipit circa 17. Iunii, et 40. diebus creſcit, totidem recedit. Quantum igitur creuit Nilus, tantum ſpei in annum eſt Aegyptiis. Quidquid autem fluuius non adiit, ſiccum ac ſterile iacet. Et hoc ערות h. l. obuenturum eſſe praedicit Propheta. Siquidem *Nilum* exariturum eſſe v. 5. 6. monuerat, quod tamen de diminutione, non omnimoda exſiccatione eſſe intelligendum ex hiſtoria probant THOM. AQVINAS in Comm. ad h. l. et IO. COCCEIVS T. II. Opp. Comment. in Eſ. ad c. XIX, 5. 6. §. 18. f. 285.

§. XIX.

Denique vociferatur Propheta quaſi vehementiore ſpiritu נדף *Aſyndeton* enim quilibet videt. Vix poſuerat יבש adiicit נדף. Haec vox autem notat *propellere*, *propulſare*. Proprie *diſpulit inſtar fumi* euaneſcentis: dicitur enim de vento, qui propellit fumum et alias res leues, quas facile poteſt tollere et abripere in altum, vt ſunt *paleae, quiſquiliae*, ſtipula et in h. l. ſemen. In eadem forma et ſignificatione hac voce vtuntur reliqui ſcriptores ſacri, Iob. c. XIII, 25. Prou. XXI, 6. Pſ. I, 4. Nos cum aliis peculiarem *emphaſin* obſeruamus

mus

mus in voce נִדַּף, quam vidit quoque interpres Graecus, qui vertit *ἀνεμόφθορον a vento corruptum* fore ſemen. Hic enim eſt vſus vocis נִדַּף, vt ex allegatis locis apparet.

§. XX.

Ex his explicatis verbis emergit hicce ſenſus proprius Prophetae noſtri, quo praedicit, magnam in Aegypto ſuſcitatum iri tempeſtatem, quae Nilum repelleret, riuos et *διώρυχας* eius propemodum exſiccaret, et frutecta omnia, qualia קנה גמא et ערות inprimis erant, et omnes inſuper proventus Nili ita frangeret, diſpelleret, disiiceret, vt plane perirent atque abolerentur. Senſum myſticum et figuratum in verbis noſtris non quaerimus, quippe inſtituti noſtri memores, qui de ערות commentari coepimus. Qui vero hac de re pluribus vult edoceri, adeat VITRINGAM ad cap. hoc XIX. Eſ. f. 705. ſqq. et f. 747. ſqq. in Comment.

§. XXI.

Emenſo labore Critico, ſatisque ex fontibus Ebraeorum enodato nomine ערות, quod Latini *papyrum* vertunt, vti euicimus; neceſſe eſt, vt labores phyſicos ſuſcipiamus, et de *natura* ac *indole* fruticis huius quaedam exponamus, ad quam quidem operam nos vocat

## CAPVT II.

# DE CONSIDERATIONE PHYSICA עָרוֹת SEV PAPYRI.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

*Quaedam circa hoc Caput monentur § I.*

*Ante omnia audiendus locus ex Plinio § II.*

*Vnde eruitur definitio papyri § III.*

*Additur diuiſio in partes integrantes § IV. iuxta anatomiam plantarum a recentioribus praeſcriptam § V.*

Primo *loco explicatur cacumen §. VI.*

Secundo *folia § VII.*

Tertio *caudex ſeu caulis § VIII.*

*Eiusque ſubſtantia interna*

*t. quoad fiſtulas ſucciferas § IX.*

*t. quoad tracheas ſ. poros aëreos § X.*

*Et externa, vbi exponitur*

*Figura papyri § XI.*

*Longitudo papyri § XII.*

*Cortex papyri § XIII.*

Quarto *medulla ſ. ſuccus papyri § XIV.*
Quinto *fibrae ligneae caudicis papyracei § XV.*
Sexto *radix papyri § XVI.*
Septimo *nutrimentum huius fruticis § XVII.*
*Denique ſemen, quo deſtitui papyrum docet Plinius § XVIII.*
*Inde tranſitur ad Caput III. §. XIX.*

§. I.

DVm ad delineandam papyri naturam pedem mouemus, duo praemonemus Beneuolum Lectorem, *primo*, nos limites a Ieſaia nobis poſitos, haud quaquam eſſe migraturos; Quum itaque ille de Aegypto agat, nos quoque non niſi de *papyro Aegypti* celeberrima verba eſſe facturos, quantumuis alibi quoque papyrus extiterit; *deinde* nos omnem de hac materia certitudinem probabilitate hiſtorica eſſe confirmaturos, quippe cum aliter rem hancce intricatam explicare nequeamus.

§. II.

Agedum L. B. audias, quaeſo, omnium primo, quomodo PLINIVS in Hiſt. Nat. L. XIII. c. XI. T. III. Sect. XXII. p. 79. Edit. FRANC. MVGVET, Pariſ. 1685. nobis deſcribat papyrum. *Papyrum*, ſic habent eius verba, *naſcitur in paluſtribus Aegypti, aut quieſcentibus Nili aquis, vbi euagatae ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquae craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem faſtigatum, thyrſi modo cacumen includens ſemine nullo, aut vſu eius alio, quam floris ad Deos coronandos. Radicibus incolae pro ligno vtuntur: nec ignis tantum gratia, ſed ad alia qvoque vtenſilia vaſorum. Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt: et e libro vela, tegetesque, nec non et veſtem, etiam ſtragulam, ac funes. Mandunt quoque crudum, decoctumque, ſuccum tantum deuorantes.* Hactenus Plinius.

§. III.

Papyrus itaque Aegyptia eſt frutex ille Nili, qui caudice triquetro, quatuor cubitorum alto, et in multas membranulas ſecabili, foliis gladiolo quoad acumen ſimilibus, ſine ſemine, et ſine fructibus, ex littore procreſcit, infra terram autem radices decem cubita longas agit, ad varios vſus victus et amictus Aegyptiorum.

§. IV.

Diuiſionem papyri, quod attinet, SALMASIVS, vir magni nominis, deque PLINIO emendando immortaliter meritus, papyrum diuidit in *communem ſ. vulgarem*, et *excellentem ſ. Niloticam*, prouti ſupra ad Cap. I. §. XIII. iam obſeruauimus. GVILANDINVS pariter papyrum dupliciter diuidit. Papyrus, inquit, eſt duplex, *vna*, quae proprie vocatur biblus Aegyptia, non niſi in Aegypto et India Straboni naſcens: *altera*, quae extra Aegyptum in Italia etiam gignitur, et a THEOPHRASTO *Sari*, ab EVSTATHIO *biblus altera appellatur*, de quo ſupra ibidem dictum eſt. Nos quidem in praeſens huic diuiſionis explicandae labori ſuperſedebimus; ſatis enim nobis videtur partes omnes, ex quibus papyrus noſtra, quam vates per עָרוֹת intellexit, componitur, in quasue diuiditur, adduxiſſe.

§. V.

Quumque papyrus noſtra merito ad plantas referatur, volupe eſt anatomiam quaſi quandam huius fruticis, ſiue, qui eum ita nuncupare malit, huius plantae inſtituere. Ad hanc vero methodum egregia cum laude glaciem nobis fregere recentiores Philoſophi. Primi quidem anatomiam plantarum tradiderunt MARCELLVS MALPIGHIVS, Italus, a) et NEHEMIAS GREW, Anglus. b) Eamdem vlterius excoluit ANTONIVS van LEEWENHOECK ac Celeberr. WOLFFIVS in Philoſophia ſua Experimentali, quam eamdem per anatomiam foliorum perfeciſſe legitur THVMMIGIVS. c) Praeclarum hunc ordinem, praeclaram hanc plantarum in partes integrantes diuiſionem nos quoque ſequemur.

a) in anatome plantarum, quae Partibus II. conſtat, I. prodiit Londini 1675. II. vero 1680. ibid.

b) in anatomia plantarum, cum idea hiſtoriae philoſophicae de plantis et variis lectionibus aliis edita Londin. 1682. fol.

c) in Act. Erudit. A. 1722. p. 24.

§. VI.

Primum vero hic merito ſibi vendicat locum *cacumen* papyri. Frutex videlicet hicce ſpiſſam panniculam in ſummitate habet, h. e. denſa et opaca coma gaudet, et cacumen

gracile ac acutum includit, denique vero in conum deſinit, qualis in acantho, a SALMASIO p. 380. l. c. adpicto, adparet. Hanc papyri ſummitatem STRABO χαίτην adpellat, quando papyrum χαίτην ἐπ᾽ ἄκρȣ habere tradit; PLINIVS vero figuram thyrſi, quandoquidem *papyrum*, ait, *eſt in gracilitatem faſtigatum, thyrſi* a) *modo cacumen includens* l. c.

a) Thyrſorum non eſt vna figura in antiquis monumentis. Aliis 1) *veluti globus* impoſitus conſpicitur. Hinc, quod THEOPHRASTVS in Colocaſia ſiue Faba Aegyptia κωδίον περιφερὲς i. e. caput rotundum, globoſumque, vocauerat, quodque DIOSCORIDI σφηκίον ἢ σφυσκιον dictum, PLINIVS L. XXI. c. XV. aperte thyrſum nuncupat, quod bene obſeruat GVILAND. l. c. p. 218. n. 23. Ex quo cernere eſt, quod PLINIVS per *thyrſinum caput*, *rotundam ac denſam comam* intelligat. In THEOPHRASTO autem, ex quo PLINIVS omnia hauſit, nec vola nec veſtigium de eo occurrit. Alii thyrſos 2) pro *caulibus* plantarum acceptarunt. SERVIVS ad XII. Aeneid. *caulem*, medium fruticis, qui vulgo thyrſus dicitur, adducit. Alii denique 3) pro *acie gladii*, Baccho deſtinati. Hinc legitur III. Macc. VI. Iudaeos agitando Bacchanaliorum ſolemnia, coactos fuiſſe ab Antiocho, hedera coronatos Baccho pompam ducere, γενομένης δὲ Διονυσίων ἑορτῆς, ἠναγκαζοντο οἱ Ιȣδαῖοι θύρσȣς ἔχοντες πομπεύειν τῷ Διονύσῳ. Cuius Dei telum eſſe thyrſum, hedera obuinctum, teſtatur MACROBIVS L. VII. Saturnaliorum cap. I. Ex quo adparet, *thyrſi cacumen ex acuto vertice* et minaci ſummitate omnibus timendum fuiſſe. CATVLL. in Argonauticis:

*Horum pars tecta quatiebant*
*cuſpide thyrſus.*

## §. VII.

*Folia* papyri iuxta VESLINGIVM ad Proſp. Alpin. de plantis Aegypt. c. 36. circa vtrumque ſcapi extremum, inferius ampliora ſparganii a). cuperiue inſtar ſunt repanda: ſuperne minora, quem radiatum veluti calicem innaſcenti iubae b) ſubiiciunt. GVILANDINVS vero p. 222. vult folia typhae c) paluſtri eſſe ſimilia, ſiue vt dicit Elkaui (ſunt verba GVILANDINI) in libro de ſimplicibus medicamentis, duobus locis c. 147. et c. 547. *gladiolo, minime tamen acuta, ſed obtuſa.* De his foliis EDVARDVS LEIGH in Crit. S. N. T. p. 60. ad vocem βίβλος commemorat, veteres nonnun-

nunquam in iis ſcripſiſſe, de quo altum apud alios ſilentum.

a) *Sparganium* medicis eſt notiſſima herba, vulgoque Schwertel-Kraut a figura cognominatur. *Cyperus* vero eſt ſpecies iunci odorati. Hoc nomen VARRO R. R. III, 16. COLVMELLA XII, 20. aliique in genere neutro vſurparunt. PETRONIVS c. 127. canit.

*Emicuere roſae violaeque et molle cyperon.*

Vetuſtiſſimi Graeci κύπειρον ſemper dicunt, THEOPHRASTVS, THEOCRITVS aliique. Graeci poſteriores κύπερον maluerunt ſcribere, inter quos DIOSCORIDES et PLINIVS, qui κύπερον vertit cyperum. Quid vero proprie per cyperum intelligatur, variae proſtant ſententiae. Quidam ex antiquis Grammaticis 1) *ſiler* eſſe interpretati ſunt; alii 2) *gladiolum*, ab acumine ſcilicet foliorum dictum. Nobis perplacet SALMASII iudicium, quod eſt: aut vno eodemque nomine κυπείρε duae diuerſae plantae vocatae ſunt, quod non mirum eſt; aut certe Latini κύπειρον illum Graecorum gladiolum vocitarunt, quod folia gladiola ſimilia haberet. Longa ſane et acuta habet folia, vt non male parui gladii imaginem referant. Quod ad nomen ipſum attinet, nulla eſt differentia inter κύπειρον et κύπερον, quod pluribus probatur in Exercitatt. Plin. f. 703. Sed haec obiter. Ex his omnibus vero efficitur, VESLINGIVM h. l. nos velle condocere, folia papyri eſſe gladiolo ſimilia, quoad acumen.

b) Per *iubam* ſine dubio comam ſ. cacumen papyri intelligit, quod §. antec. deſcripſimus.

c) *Typha* Graec. τύφη eſt planta, quae creuit in paludibus, ſtagnis et lacubus Italiae, tulitque clauos referente DIOSCOR. III, 124. Germani vertunt: Kolben-Rohr, quod, quandocunque papyri antiqui vſus indigeat, eius loco ſubſtitui poſſe idem ſuadet GVILAND. p. 248. ſiquidem *nusquam non in aquoſis Europae locis inueniatur.*

## §. VIII.

Cacumen excipit *caulis* ſ. *caudex* papyri, qui ex radicibus aſſurgit, et folia cum ramis ſuſtentat, ſuccumque nutritium ex radice ſingulis aduehit. Hunc deſcribamus, oportet, tam quoad ſubſtantiam internam, quam externam.

## §. IX.

Subſtantia eius *interna* multis procul dubio gaudet fiſtulis ſucciferis, et tracheis ſeu poris aethereis. Fiſtulae ſucciferae a medullae centro verſus peripheriam caudicis

vsque ad corticem excurrunt, quae inſtar venarum tranſuerſim ſectae ſuccum effundunt, iuxta morem ceterarum plantarum, quod THVMMIGIVS erudite obſeruat in Inſtitut. Philoſophiae Wolffianae T. I. Part. IV. de plantis ſ. vegetabilibus c. 1. §. 275. et 277. idque ex GREW Anatomia plantarum, qui Figuras addidit Tab. LI. LII.

§. X.

*Tracheae* ſ. pori aërei concauant papyrum, et ſpongioſam ac fungoſam eius reddunt ſubſtantiam. Quae omnia GVILANDINVS l, c. p. 206. vbi ſcapum ac ſtirpem, h. e. caudicem papyri deſcribit, confirmat. Digna ſunt eius verba, quae hic legantur. *Eſt ſcapus,* inquit, *ex rara et fungoſa ſubſtantia conſtitutus, cuius hiantes et laxae interius cauitates copioſo humore explentur, qui ſimul atque euanuit, tota caulis craſſities concidens, redditur multo, quam erat, tenuior ac ſubtilior.* Et rurſum alio loco p. 360. vbi explicat, quid per fungum papyri debeat intelligi, nempe ſcapus, h. e. caudex papyri, a quo philurae abripiuntur, qui multis vbique inanitatibus inſtar fungorum hiet.

§. XI.

*Subſtantiam externam* caudicis papyracei PLINIVS noſter l. c. deſcribit a figura et longitudine. *Figura* externa dicitur triangularis, quod etiam affirmat VESLINGIVS l. c. Hinc enucleator papyri magna exemplorum farragine refutat ARISTOTELEM, qui Lib. XVI. Problem. 8. negat, vllius plantae caules truncosue forma triangulari aut multiangulari conſtare. Idem VESLINGIVS papyrum habere caulem numeroſum l. c. ait, vnde cauſa fortaſſis adparet, cur vates noſter in numero plurium clamet: עָרוֹת

§. XII.

*Longitudo* huius caudicis triangularis a PLINIO decem cubitorum eſſe dicitur. At vero SALMASIVS ad SOLINI Polyhiſt. p. 379. eum hallucinatum eſſe laudabiliter animaduertit. *Nulla eſt,* inquit, *in verbis Plinii tranſpoſitio, vt putat Guilandinus, ſed hallucinatio Plinii, qui radicis longitudinem papyro ipſi, i. e. cauli tribuit. Atqui Theophraſtus radicem 10. cubita longam facit, papyros ipſos* μέγεθος ὡς τετραπήχεις, *4. cubito-*

*rum*

*rum longitudine. Sed ille haec miſcuit et confudit iure ſuo ac more perpetuo.* Quod etiam veroſimile videtur, cum cacumen pro ſuo lubitu explicauerit PLINIVS, et cum fruticem 10. cubitorum proceritatem attingere vix ſit probabile, alioquin enim non frutex, ſed arbor eſſet. Notandum tamen, quod VESLINGIVS ſpecioſam proceritatem 7. cubitorum papyro tribuerit.

§. XIII.

Sed nec praetereundus eſt ipſe *Cortex* papyri, quem nunc cutem, nunc corium vocat Plinius. Hic fuit lenis, glaber, et admodum tractabilis ac flexibilis, id quod exinde colligitur, quoniam nauigia, vela, veſtes ac funes, et quae ſunt reliqua, ex eo contexta referuntur, de quo pluribus in Cap. ſeq. noſtrae Diſſertat. diſſerendi locus erit.

§. XIV.

*Medulla* a) ſ. *ſuccus* caulis Nili accolis ad manducationem inſeruiebat. Succus ille, quem mandunt, iuxta VRSINVM in Arbor. Bibl. p. 159. aut eſt, quod dicunt, ſaccharum, aut ſimile, vt et papyrus annumeratur arundinibus ſaccharinis, quibus in Aegypto nihil eſſe frequentius ait BELLONIVS L. II. Obſeruatt. c. 34. Quin et Indicae cannae, quibus delicatiores pro ſcipionibus vti ſolent, et folia illa, quibus ſaccharei, vt vocantur, panes, Zuckerhüte, inuoluuntur, delati ex inſulis Diui Thomae et aliis, de papyri genere eſſe dicuntur, vt notat MATTHIOLVS in Dioſcorid. L. I. c. 98. De ſaccharo veterum et noſtro vid. THALMVTH. in Nou. Repert. Tit. V.

a) quae in aliis plantis eſt congeries veſicularum minorum, niuis albedinem aemulantium, iuxta WOLFFII Obſeruatt. Microſcopicas in Philoſophia Experimentali. conf. THVMMIGIVS p. 340. in Inſtit. Phil.

§. XV.

*Fibrae ligneae* caudicis papyri, ſunt faſciculi plurium minorum ſtupendae prorſus exilitatis. Hinc etiam in multa fruſtula, in multas membranulas ſecabilem deſcripſimus papyrum, quod confirmat PLINIVS de confectura chartarum. *Praeparantur*, inquit, *ex papyro chartae, diuiſo ſcapo in praetenues, ſed quam latiſſimas philuras. Principatus medio, atque inde*

*inde ſciſſurae ordine. Nunquam autem plures ſcapo philurae, quam vicenae.* l. c. Quod ſi itaque caudex vnius fruticis papyracei in viginti membranulas ſeu philuras diuidi potuit, quod *acu feciſſe* teſtantur quidam Codd. Plinii; exinde procliue dictu eſt, fibras ligneas papyri tenuitatis mirificae fuiſſe. *Acu* autem has fibras et haec ramenta eſſe diſſecta; vix videtur probabile, quantumuis MONTFAVCON in Antiquitat. Rom. T. III. P. II. L. V. c. 5. p. 352. eamdem amplectatur ſententiam. Vero magis congruum eſt GVILANDINI αὐτόπτȣ iudicium, qui cenſet ad h. l. *opus fuiſſe ferro acutiſſimo ſubtiliſſimoque, tres digitos lato*, quo ramenta ſ. philurae a ſcapo diuelli potuerint, *acu eam ad rem nihil emolumenti praeſtante, ſed inutili prorſus abiiciendaque.*

§. XVI.

*Radicem* papyri quod attinet, ea eſt multiplex, vt in reliquis fruticibus. Merito autem diuiditur *in rectam* et *obliquam* ab eruditiſſimo SALMASIO. Radix *recta* dicitur aequare craſſitudinem bracchii humani, et longitudinem 10. cubitorum, vti ſupra monitum hoc Cap. §. XI. *Obliquae* vero, quae ex recta radice prodeunt, atque in limum emittuntur, ſunt partim tenues, partim denſae. Et ſic recte emendauit PLINIVM in radice explicanda obſcurum. Namque ille l. c. papyrum brachiali radicis obliquae craſſitudine ex Nilo aſcendere narrat, cum tamen THEOPHRASTVS, ex quo haec hauſit rerum naturalium infelix conditor, dicat: *πάχος μὲν ȣ̓ν τῆς ῥίζης καρπὸς ἀνδρὸς εὐρώςȣ* h. e. *radicis craſſitudo eſt vt καρπὸς hominis robuſti.* Καρπὸς autem, SALMASIO iudice, notat non tam brachium, puta pulpam iuxta cubitum, quam potius primam partem palmae, ut CELSVS loquitur.

§. XVII.

*Nutrimentum* ac vegetatio papyri fruticis inprimis repetenda eſt ex aqua Nili fluminis, id quod iudicatu inde facillimum eſt, quoniam papyrus, aeſtu ſolis ſicca, et ad texendum inhabilis facta, admota aqua tractabilior fuit reddita. Praeter aquam autem ad eiusdem nutrimentum terram eiusque ſalem ac ſulphur non paucum attuliſſe, inde conſtat,

ſtat, quia ex littore procreſcit, et eius radices obliquae in fimum terrae emittuntur. Succum vero nutritium non modo a radice per caulem in folia, ſed et a foliis per eundem caulem deorſum in radicem moueri laudabiliter obſeruauit MAIOR, Prof. Kilonienſis *in Diſſ. de planta monſtroſa Gottorpienſi*, et pluribus experimentis confirmarunt PERRALTIVS in *tentamine de circulatione ſucci nutritii*, nec non MARIOTTVS *in tentamine de vegetatione plantarum.*

§. XVIII.

Denique quod *ſemen* plantarum attinet, noſtrae aetatis Philoſophi, tantum non omnes, cunctis plantarum generibus ſemen attribuunt, quod recentiſſimo MALPIGHIVS experimento oſtendit, vid. WALCHIVS in Lex. Philoſoph. p. m. 1962. Atvero de papyro noſtra expreſſis verbis PLINIVS *eam naſci ſine ſemine* aſſeuerat, quod et eius Commentatores non inficias eunt. Hinc etiam flores ac fructus ex papyro fruſtra quis exſpectabit.

§. XIX.

Et haec ſufficiant de natura ac partibus papyri, vbi verba noſtra nemini obtrudimus, ſed cuiuis limatioris iudicii ingenio ad ulteriorem diſcuſſionem relinquimus; nos in hac quoque parte alterius inſtitutionem vltro flagitamus. Sed pergendum nobis eſt ad

## CAPVT III.

## DE CONSIDERATIONE HISTORICA עָרוֹת SEV PAPYRI.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

*Multi hiſtoriam plantarum ſcripſerunt* §. I.
*Hoc Caput III. etiam eſt mere Hiſtoricum* §. II. *et tria exponit de papyro, nempe hiſtoriam*
I. *Natiuitatis ſ. ortus, qui eſt ad Nilum papyriferum* §. III. *quod probatur ex Hiſtoriographis* §. IV. *non autem demum tempore Alexandri M. qui Aegyptum cepit, et Alexandriam condidit, papyrus fuit cognita, ſed ante,* §. V.
II. *Vtilitatis, qui campus eſt ampliſſimus* §. VI. *vtilis autem fuit papyrus*
1) *ad indumenta corporis ſ. veſtes* §. VII.

*2) ad chartas faciendas, vbi exponitur modus chartas ex papyro faciendi §. VIII.*
*Vnde* ἐπιϛολαὶ βίβλιναι *§. IX.*
*Et diplomata ac libri papyrei hodienum ſuperſtites §. X.*
*Erant etiam notae boni papyri, ex papyro frutice confecti §. XI.*
*Exteri quid cum papyro Aegyptiorum fecerint §. XII.*
*Et inde noſtram chartam ſcriptoriam inuentam eſſe haud inepte a multis colligitur §. XIII.*
*Officina illa papyracea Aegypti, quando deſierit, docetur §. XIV.*
*3) ad texendum*
*א cophinos §. XV.*
*ב nauigia §. XVI. illuſtratur hoc arcula Moſis, quae vtrum Chriſtum praefigurauerit? quaeritur §. XVII.*
*ג funes, vela tegetesque §. XVIII.*
*4) ad edendum, non aeque ad bibendum §. XIX. Vnde quinam ſint papyrophagi? §. XX. non ad bibendum; vbi quaeritur: quid ſit vinum biblinum? §. XXI.*
*5) ad armaturam nauticam §. XXII.*
*6) ad calceos ſacrificulorum ſ. flaminum §. XXIII.*
*7) ad coronandos Deos §. XXIV.*
*8) ad ſtrata quoque varii generis §. XXV. qualia ſunt*
*α) ceruicalia §. XXVI.*
*β) tori mortuorum farciendi §. XXVII.*
*9) ad ignem.*
*t. in candelis §. XXVIII.*
*t. in calefaciendo §. XXIX.*
*Nec hoc mirum eſſe, illuſtratur igne honoris, Carolo V. accenſo ib.*
*III.* Operariorum *aliorumque quaeſtum ex papyro quaerentium §. XXX. Inde tranſitur ad Cap. IV. §. XXXI.*

## §. I.

MVlti haud perfunctoriam in conſcribenda de plantis hiſtoria operam induſtriamue collocarunt, ſiue reſpiciamus veteres, ſiue recentiores. Ex veteribus procul dubio THEOPHRASTVS eminet ac PLINIVS, ille quidem in hiſtoria de plantis, hic in hiſtoria naturali. Ad recentiores autem merito referuntur 1) VLYSSES ALDROVANDVS in Opere, quod de dendrologia concinnauit, quodque ob raram eruditionem aliquot vicibus prelo fuit recuſum. 2) Clariſſ. DEDV, qui *de l'ame des plantes, eſſais de Phyſique* Pariſ. 1682. 12. edidit, vbi doctiſſimus auctor ſententiam de generatione plantarum per ouula ſeminis, quae in ceteris animalibus deprehenduntur, acerrime propugnauit. 3) Addendus eſt IO. RAIVS in hiſtoria plantarum, cuius Pars I. Londini 1686. fol. Pars II. vero 1688. lucem adſpexit,

xit, et 4) GEORGIVS A TVRRE in hiſtoria plantarum, Batau. 1685. fol. vt aliorum recenſionem h. l. omittamus.

§. II.

Hoc tertium Caput noſtrum pari ratione mere eſt Hiſtoricum, omnia enim, quae de עָרוֹת h.e. papyro memoratu digniora ſunt viſa, complectitur. Maximam autem eius partem enarratio vtilitatis abſoluet. Vt vero eo melius Lectori de ordine noſtro conſtet; trademus initio hiſtoriam *natiuitatis*; deinde hiſtoriam *vtilitatis*; denique etiam hiſtoriam *operariorum*, aliorumque, quaeſtum ex papyro et victum quaerentium adponemus.

§. III.

Hiſtoria NATIVITATIS originem et ortum papyri nobis commemorat. Vbi autem papyrus naſcatur ex capitibus antecedentibus iam poteſt intelligi. Obſeruauimus enim Cap. I. §. X. quod papyrus in Syria, nec non circa Euphratem, rurſus in Chaldaea, teſte GVILANDINO, olim fuerit inuenta; optima vero ac praeſtantiſſima papyrus prope *Nilum* progerminauit, quod vates noſter liquido nos edocuit ſupra, cum exclamaret ערות על יאור ibid. §. XV.

§. IV.

In eadem veritate veteres Hiſtorici nos confirmant. PLINIVS enim ſupra l. c. expreſſis verbis dixit: papyrum naſcitur in paluſtribus Aegypti, id quod THEOPHRASTVS longe ante eum prodidit. Et VESLINGIVS ad Proſp. Alpin. c. 36. ſcribit: *papyrum aſſurgere ab arundineis fibroſisque radicibus circa Nili ſtagnantis ripas.* Quid? OVIDIVS, Nilum κατ᾽ ἐξοχὴν papyriferum vocans, canit Triſt. L. III. Eleg. X. v. 27. ita:

Ipſe *papyrifero* qui non anguſtior *amne*,
Miſcetur vaſto multa per ora freto.

§. V.

Nemo autem ſibi perſuadebit, papyrum fruticem demum tempore Alex. M. quo Aegyptum occupauit, et Alexandriam vrbem condidit, annos circiter 330. ante C. N. in Aegypto fuiſſe repertum, vti quidem M. VARRO credidit, quod idem fatetur AVGVSTINVS de C. D. L. VI. a cuius ſententia

quoque EVSTATHIVS ad XXI. Odyſſeae Rhapſodiam non abhorruit; quin imo eandem opinionem LAVRENBERGIVS in Acerrae ſuae Centur. III. Hiſt. 50. tuetur. Sed falſo. Papyri enim vox vetuſtiſſimis Graecorum ſcriptoribus fuit notiſſima. Eſſe ex antiquiſſimis ANACREONTEM, lyricorum Carminum ſcriptorem longe ſuauiſſimum, ſatis liquet teſtimonio HERODOTI et PLATONIS, qui in Phaedro eum σοφȣ̃ etiam nomine dignatus eſt; hic de ſemet ipſo loquens, haec protulit verba:

| | |
|---|---|
| Ἐπὶ Μυρσίναις τερείναις, | *Teneris ſuperque myrtis,* |
| Ἐπὶ λωτίναις τεποίαις | *Super et virente loto* |
| Στορέσας θέλω προπίνειν· | *Recubans bibam libenter:* |
| Ὁ δ᾽ ἔρως χιτῶνα δήσας | *Religatus at papyro* |
| Ὑπὲρ αὐχένας παπύρῳ | *Tunicam, cupido collo* |
| Μέθυ μοῖ διακονείτω, i. e. | *Mihi poculum miniſtret,* |

vti HENRIC. STEPHANVS vertit. Nauium papyracearum, et arculae Moſis, ex papyro ſine dubio longiſſime ante Alexandrum factae, nullam iniiciemus mentionem. Plura vide ſis apud GVILANDIN. Membr. II. p. 32. et ſqq.

§. VI.

Venio nunc ad vberrimum campum VTILITATIS papyri. Obſtupeſcat ſane, quisquis audiat, aut legat commoda, quae ex papyro frutice ad Aegyptios redundauerunt. Nos breuiſſimis, quantum eius fieri poterit, vtilitates varias papyri recenſebimus, quippe cum nos in eo THEOPHRASTVS apud BOCHARTVM Hieroz. P. I. L. II. c. XXXIV. f. 342. confirmet.

§. VII.

Vtilis autem fuit papyrus pro variis, ex quibus conſtabat partibus,

I. AD VESTIENDVM ORNANDVMVE CORPVS. Hinc BVXTORFF. in Lex. Chald. Thalmud. et Rabbin. p. 1780. ad vocem פַּפִּיר *ex cortice*, inquit, *in tenuiſſimas plagas ſoluto, fiebant tegumenta, quae imponebantur mortuis* in Bereſ. Rabb. Sect. XXXVII. Sic in Talmud. Hieroſol. Maſſech. Sota cap. vltimo in fine: עושה הוא אפיפיירות *faciebat ipſe papyraceas* ſc. *veſtes.* Gloſſam addit BVXTORFF. l. c. hancce: ſpecies herbae eſt (papyrus,) quae cortices habet, et faciunt ex ea veſtimentum ad ornatum.

## §. VIII.

II. AD CHARTAS FACIENDAS, ET INDE AD SCRIBENDVM. Egregie modum nobis exponit ſaepe laudatus GVILANDINVS l. c. p. 321. Philurae ſ. pagellae erant a caule papyri diſtractae, ex quibus, alteris recto ſitu ſubſtratis, et alteris transverſa poſitione ſuperiniectis, chartae conficiebantur, vel, vt PLINIVS ait, texebantur, praebente glutinis vicem Nili aqua, non illa clara et limpida, ſed turbido liquore, ac pingui terrarum ſucco coinquinata. Et p. 324. pergit: porro autem textae ſiue compoſitae ad eum, quem dixi, modum, pagellae ſtatim ſupponebantur prelis, et valide comprimebantur, vt redundans aquae humiditas emanaret atque deflueret, quod auctor, PLINIVS, ſiccare appellat, demumque in vmbra arefiebant. Ad extremum malleo complanabantur chartae, quaeque diuturniores eſſe debebant, bis glutine attrectabantur, et malleo bis tundebantur. Aſperitas vero papyri laeuigabatur dente conchaue, et ſic litterae calamo ſuperſcriptae combibebantur.

## §. IX.

Inde notae ſunt ἐπιςολαὶ βίβλιναι, quas LXX. ad caput XVIII. Ieſ. v. 1. commemorant, vbi *vaſa papyri* leguntur. Interpretatur autem GVILANDINVS l. c. p. 243. illas ἐπιςολὰς βίβλινας per ἐντολὰς βίβλινας i. e. mandata in chartis deſcripta. Pari modo inde etiam *βίβλα*, et *βιβλία*, *libri ex papyro ſeu biblo* conuoluti, notiſſima ſunt Graecorum nomina. Conf. THEOPHRASTVS de Hiſt. plant. L. IV. c. 19.

## §. X.

Proſtant etiamnum hodie diplomata, proſtant et libri ex papyro facti, ſed rari, quales Celeberr. MONTFAVCON vltro citroque vidit variis in locis et obſeruauit. Sic refert, in Chartulario S. Dionyſii in Francia adeſſe diploma graecum papyreum, quod nobis in *Palaeographia Graeca* p. 15. publicauit. Ibidem pergit: in hoc chartae genere ſcriptum eſt *Euangelium* S. Marci Venetiis, ſed valdopere putrida ſunt eius folia; *Ioſephus* in Bibliotheca Ambroſiana Mediolanenſi, papyreis foliis deſcriptus, longe meliori eſt conditione. Sed ſingulariſſimus, et ipſa foliorum integritate prae-

ſtantiſſimus omnium liber papyreus *Epiſtolae S. Auguſtini* eſſe dicuntur. Nam ii, qui hunc librum ſcripſere, cum materiae fragilitatem compertam haberent, poſt quaterna vel quina papyrea folia vel vnum vel duo membranacea folia interſeruere, in quibus ſcripturam continuarunt, quo factum eſt, vt papyrea folia integra manſerint, ſic loquitur vir incomparabilis in *Antiquit. Rom.* T. III. P. II. L. V. c. 5. p. 351. ſq. *Binos libros* Latine ſcriptos papyreos memorat quoque MABILLONIVS de re diplomatica L. I. c. 8.

§. XI.

Habebant etiam Aegyptii certas notas bonarum chartarum ex papyro confectarum, nempe, ſi vel ſcabriores glabrioreſue eſſent, vel hauſto liberalius Nili humore, negligenter ſiccatae eſſent, malleo, odore, et oculis illud deprehendebatur, quandoquidem, ſi quis folium chartae ad ſolis lumen obuertiſſet, non difficile erat, latitantes inter philurarum compactiones, ſeu coniunctiones, maculas conſpicere, ceteroqui cognitu obſcuriores, tum ob fungoſam, bibulamque papyri bracteam, quae humorem laxitatibus ſuis occultabat, tum quia praeſentiam ſuam non fatebantur, niſi ob lituram, delendi expungendique propoſito inductam, vti GVILAND. autor eſt p. 359.

§. XII.

Quae chartae a conſertoribus in Aegypto negligenter exſiccatae fuerant, eae apud gentes exteras nouo labore retexebantur, quae, quia deſtituebantur Nili aqua, *accipiebant pro glutine, tenuiſſimum farinae tritici pollinem,* feruente aqua, minima aceti aſperſione perfuſum temperatumque. Atuero ſic ad fragilitatem vſque dureſcebant, nec tuto ad conuoluenda et complicanda volumina adhibebantur, teſte DALECHAMPIO in Plin. ad h. l.

§. XIII.

Et inde natales ſuos noſtras chartas, ex variis linteis, et laceratis panniculis productas, traxiſſe, haud inepte cum ex nomine eius, tum ex paritate modi, eam conficiendi, colligunt rerum inuentarum conditores. DALECHAMPIVS l. c. et SALMVTH. PANCIROLL. in Nouis Repert. Tit.

XIII. hodie, aiunt, ob ſtrenuam incolarum inertiam aliunde aduectis chartis, ars haec Aegypto natales tantum ſuos, non aeſtimationem debet, add. VRSINVM in Arbor. bibl. p. 158. qui et VESLINGIVM et GVILANDINVM his merito adiungit. Diuinum ſane inuentum eſt papyrus, ſ. charta noſtra ſcriptoria, et videtur inuentor ab Aegyptiis inuentionem accepiſſe. MONTFAVCON autem noſtram chartam ad bombycinam in ſimilitudine ex detritis pannis confici cœpiſſe affirmat in *Antiquit. Rom.* l. c. p. 353. et in *Palaeographia* Graeca L. I. f. 13. ſq. Sed cum adhuc ſub iudice lis ſit, noſtrum ſane haud eſt tantas componere lites, praeſertim cum de עָרוֹת ſcribamus, non de charta noſtra moderna.

§. XIV.

Officina illa papyracea Aegypti deſiit cum Sec. VII. quo Aegyptus in poteſtatem Arabum deuenit, vti ſcribit paulo ante citatus MONTFAVCON in *Palaeograph.* p. 19. quod probat ex EVSTATHIO, qui ad HOMERI Odyſſ. φ'. iam eo tempore chartae Aegyptiacae conficiendae artem deſiiſſe memorat, clare enim de Aegyptiis ſui temporis EVSTATHIVS ὧν ait, ἡ τέχνη ἄρτι ἀπήλειπται. Inde inualuiſſe morem ſcribendi in charta bombycina. Sed perſequamur et reliqua. Papyrus frutex

§. XV.

III. AD TEXENDVM etiam adhibebatur. Texebantur autem hinc א. primo *cophini* ſ. corbes, ad vuas e vineis colligendas apprime vtiles. Huius rei fidem ex Hebraeis confirmat BVXTORFF. in Lex. l. c. p. 1781. *Fiebant*, inquit, *et inde* (ex papyro videlicet,) *vaſa texta inſtar corbium, quorum vſus fuit in vineis*, Kelim. c. XVII.

§. XVI.

ב. deinde *nauigia*, non quidem oneraria, ſed leuia, ac ſi ita loqui liceat, volatilia. Horum meminit PLVTARCHVS de Iſid. et Oſir. f. 358. qui Aegyptios ἐν παπυρίνοις σκάφεσι, in *papyrinis nauigiis* vectos eſſe ait, quemadmodum apud eundem Iſis βάριδι παπυρίνῃ, lembo papyraceo paludes pernauigaſſe dicitur, et PLINIVS Lib. VII. c. 22. vbi eadem appellat naues papyraceas, quas etiam STRABO

L. XVII.

L. XVII. habet. Clarius autem C. PLINIVS alibi ait: *in Britannico Oceano vitiles* (ſc. naues) *corio* (i. e. cute papyri) *circumſutae fiunt in Nilo, ex papyro, et ſcirpo, et arundine.* L. VII. c. 56. Vitilem ex vimine nauem nobis depingit LVCANVS L. IV. de Bell. Ciu.

Canna ſalix madefacto vimine paruam
Texitur in puppim, caeſoque induta iuuenco,
Vectoris patiens, tumidum ſuperenatat amnem.
Sic Venetus ſtagnante Pado, fuſoque Britannus
Nauigat Oceano: cum tenet omnia Nilus,
*Conſeritur bibula Memphitis cymba papyro.*

Plura de his GYRALDVS de nauigiis c. VII. affert. conf. BELLON. L. II. Obſeruat. c. XXX.

§. XVII.

Illuſtrauit praeterea naues papyraceas, ipſo fatente GVILANDINO l. c. p. 243. Moſis adhuc infantis in aquam abiectio, quippe quem ἐν θίβῃ παπύρȣ i. e. in fiſcella papyracea, vel, vt vulgata Editio habet, ſcirpea, ad Nilum, Aegypti fluuium, expoſitum fuiſſe, legitur Exod. II. IOSEPHVS L. II. Archaeologias c. 5. deſcribens arculam, in qua Moſes in Nilum depoſitus fuerat, vocat eam πλέγμα βίβλινον ἐμφερὲς τῇ κατασκευῇ κοιτίδι, i. e. *texturam papyraceam, ſimilem compagi cunae.* Huic IOSEPHO adſtipulatur CLEM. ALEXANDRIN. L. I. Stromatum, in haec verba ſcribens: ἐκ βίβλȣ τῆς ἐπιχωρίȣ σκεῦος ποιησάμενοι, τὸν Μουσῆν ἐνθέμενοι. Quod itaque CLEMENTI eſt σκεῦος, et IOSEPHO πλέγμα, LXX. ſimpliciter θέβην appellauerunt. *Num* vero haec *arcula Moſis Chriſtum*, in praeſepio cubantem, *praefigurauerit?* alia eſt quaeſtio; meo quidem iudicio typi in Chriſtum, praeſertim tacente ipſa Scriptura, coaceruandi non ſunt, ne tandem, neſcio quis ſenſus, ſacris oraculis affingatur. Porro

§. XVIII.

3. Tertio ex papyro etiam texebantur *funes, vela, tegetesque*, ſed non niſi ex humido libro ſeu cortice papyri. SALMASIVS, cuius nomen in orbe litterato magnum eſt, l. c. p. 706. papyrum cum φλεῷ, ſeu ſcirpo comparans, hanc veritatem immiſcet: *ex cortice interiore, ſiue libro, funes, vela*

*et*

*et cetera texebantur.* Recte itaque PLINIVS l. c. infit: poſt hanc papyrum eſt extremumque eius ſcirpo ſimile, ac *ne funibus* quidem, niſi in humore vtile.

§. XIX.

IV. AD EDENDVM, NON AEQVE AD BIBENDVM Aegyptiis inſeruiebat ſuccoſa papyrus. Hanc in rem HERODOTVS L. II. in Euterpe affirmat: quod pars papyri inferior, longitudine cubitali in cibos veniat, et venundetur. Omnes certe incolae papyrum fruticem et *crudum*, et *elixum*, et *aſſum* manducabant, et *ſuccum deuorabant*, manducamentum autem exſpuebant, vt loquitur GVILANDINVS l. c. p. 48. Addit ibidem §. 27. teſtimonium HERODOTI, quod, ſi qui papyro admodum ſuauiter frui cupiant, in luculento furno torrefactum ita comedant.

§. XX.

Vnde facile apparet, quinam ſint *papyrophagi?* Videlicet papyrum, et ex ea panem comedebant Aegyptii, ideoque papyrophagi ſunt dicti a Scholiaſte AESCHILI; fructu papyri et radice etiam veſci ſolitos fuiſſe Aegyptios, licet cibo exigui nutrimenti, narrat Eben-Seraphion ſimplicium capite 101. quod tamen quoad fructum negamus, vi Capitis noſtri II. §. 17. et 18. Siquidem DIOSCORIDES L. I. c. 125. tantum ἀποχυλίζοντας καὶ ἐκπτύοντας τὸ διαμάσσημα, *ſuccum* exſugentes et reliquum commanſum exſpuentes deſcribit, conf. Celeberr. HILLERVS in Hierophyt. ſuo P. II. c. XXXVIII. vbi de papyrophagis plura tradit.

§. XXI.

Quod vero diximus, papyrum non aeque ad bibendum fuiſſe vtilem, id ideo fecimus, vt explicaremus, *quid ſit vinum biblinum?* Supra ſtatim Cap. I. §. 13. obſeruauimus, certo ſenſu βίβλον et πάπυρον Synonima eſſe, quaeritur ergo: num illud vinum biblinum ſit idem ac vinum papyraceum, h. e. per torcular ex fungoſa et ſuccoſa ſubſtantia papyri expreſſum? Vini huius mentionem facit HESIODVS L. II. ἔργων καὶ ἡμερῶν, vbi monet, in diebus calidis aeſtatis quaerendos eſſe locos cauernoſos, vmbroſos atque ſaxoſos, et bibendum οἶνον βίβλινον h. e. frigidum. Quod vinum celebrat etiam ACHAEVS

Tragicus, et THEOCRITVS Idyllio XIV. Sunt, qui vinum hocce nomen ſortitum eſſe a Byblo, ciuitate Phoeniciae, aiunt; SVIDAS tum a Byblo ciuitate, tum a Biblia vitis genere dictum putat; GVILANDINVS l. c. p. 58. vocari vinum biblinum vult *inde, quia in eadem cum Biblo*, i. e. papyri regione *proueniat*. Nos vero reſpondemus, non dari regionem, quae *Biblus Aegypti* audiat, adeoque coniecturam GVILANDINI locum inuenire non poſſe, praeterea papyrus quidem ad edendum et ſugendum, aſt non vini more ad bibendum erat apta, adeoque, vsque dum aliud edoceamur, vinum biblinum a Biblo, ciuitate Phoeniciae, dictum eſſe mallemus; nomen vero haec ciuitas adepta fuit a biblo, h. e. papyro Aegyptia. Quod ſi autem quis cum EVSTATHIO in Iliad. ά, aut cum ATHENAEO L. I, Biblinam Thraciae eſſe regionem, indeque vinum biblinum dictum fuiſſe aſſeueret, litem magnam ei non mouebimus, quippe cum Thracia terra ſit frigida, et οἶνον βίβλινον ab HESIODO ad refrigerium in calore ſit commendatum.

§. XXII.

V. AD ARMATVRAM NAVTICAM papyrum quoque fuiſſe ab Aegyptiis vſurpatum GVILANDINVS refert, ſiquidem varia *armamenta nautica* inde facta fuiſſe, ait, qualia autem ea fuerint, tacet; interim tamen non omni deſtituitur fundamento, cum ſe βίβλινα ὅπλα in diuino *Odyſſeae* poëmate legiſſe, eaque non a Pſeudo-biblo, ſed a biblo Aegyptia h. e. a papyro nominata ac confecta fuiſſe contra EVSTATHIVM defendat, et adhaec etiam nauigia papyracea ſententiam eius confirment.

§. XXIII.

VI. AD CALCEOS accommodabatur papyrus, quod bene quoque obſeruarunt DALECHAMPIVS ad h. l. Plinii, et CAMP. VITRINGA ad C. XIX. v. 7. Eſ. Sic HERODOTVS L. II. p. 116. Sacerdotes quoque *calceos papyraceos*, ὑποδήματα βίβλινα, geſtare ſolitos refert, nec alios calceos Aegyptiorum flaminibus ac ſacrificulis geſtare fas fuiſſe memorat. SCHEFFERVS vero, vti Summe Reuerendus D. SAL. DEYLINGIVS in Obſeru. P. III. Diſp. de fletu ſuper Tham-

muz

muz p. 524. pro ea, qua pollet, induſtria, adnotauit, *Pythagoreos* quoque et *Indi accolas* ὑποδήματα βίβλꙋ h. e. eiusmodi calceos ex papyro factos geſtaſſe probat in Philoſ. Ital. p. 153.

§. XXIV.

VII. AD CORONANDOS DEOS quoque papyri vſum haud exiguum fuiſſe facile B. L. intelliget, ſi in animum reuocet verba ANACREONTIS poëtae lyrici, ſupra ad §. V. huius Capitis allegata, vbi Deum amoris, Cupidinem aduocans, ei videbatur

ὁ ἔρως χιτῶνα δήσας
ὑπὲρ αὐχένας παπύρῳ

h. e. Cupido quoad tunicam ligatus ſeu *circumdatus papyro ſuper ceruice*. Procul dubio folia papyri honori coronarum in nuptiis adhibebantur. Hinc PLINIVS ſupra l. c. dixit: naſcitur papyrum ſemine nullo, aut *vſu eius alio, quam floris ad Deos coronandos*. Laudat ideo coronam e papyro *Ageſilaus* apud PLVTARCHVM p. 617.

§. XXV.

VIII. AD STRATA VARII GENERIS quoque magnum praeſtabat vſum papyrus; Hinc PELAGIVS de vitis Sanctorum: vides autem, inquit, Aegyptium veſtitum mollibus rebus, et budam a) de papyro, et *pellem ſtratam ſub ipſo*. Et paullo poſt: pro his dedit mihi Deus *ſtramentum de hoc papyro*, et hanc pellem. b)

a) Buda eſt ſtramentum vel ſtorea, *eine Decke von Binſen-Rohr*. ISIDORVS budas ſtramenta camelorum i. e. σάγματα, vel ςρώματα alias exponit.

b) Heic vocat *ſtramentum de papyro*, quam paullo ante *budam de papyro* vocauerat. Eſt enim buda ex graeco βυδὴ, quod a verbo βύω, *farcio, impleo*, factum eſt.

§. XXVI.

In ſpecie legimus papyrum quoque tum ad ceruicalia, tum ad toros mortuorum farciendos valuiſſe. α) Ad *ceruicalia* quod attinet, rachanas olim de papyro, h. e. faſciculos, qui ceruicalium vice erant, Aegypti habuere, auctore SALMASIO l. c. p. 706. vbi addit ſimul teſtimonium ANASTASII in vita IOANNIS Eleemoſynarii, qui ſequentem in modum loquitur: *illic eos fecerunt, quaſi tholos* a) *quos-*

*dam* prolixos, ligneis tabulis, *pauimento ſtrato*, *ad requieſcendum, et ſimul cum ſtoreis et rachanis per totam hiemem.*

a) tholus eſt graecum θόλος, notatque t. *den Quer-Balcken und Schluſs-Stein im Gewoelbe*, hinc ISIDORVS XIX, 19. *tholus proprie veluti ſcutum breue, quod in medio tecto eſt, in quo trabes coëunt*. t. teſtudinem ipſam aedium, *die Decke, das Gewoelbe ſelber*, vti h. l. Quam in ſententiam VIRGILIVS Aen. IX, 408. *Suſpendiue tholo, aut ſacra ad faſtigia fi i.*

§. XXVII.

β) *Lectos* autem *mortuorum* quod ſpectat, ad eos farciendos papyrus quoque adhibita fuiſſe legitur, quod SALMASIVS ex PLIN. L. XVII. c. 37. colligit Verba eius loco citato p. 705. ita fluunt: *papyro et ſcirpo, qui naturam habet papyraceam, farciebant lectos mortuorum*, (ſcilicet Aegyptii,) *cum quibus rogo inferebantur ac comburebantur.* Vnde Martialis:

*Fartus papyro dum tibi torus creſcit.*

Alimenta igitur ignibus ex papyro et ſcirpo quaerebant ad cremanda cadauera.

§. XXVIII.

Tandem quoque

IX. AD VSVM IGNIS, quem papyrus ſuppeditauit, nobis deueniendum eſt. Non enim ſolum *ad candelas*, ſed *et ad calefaciendum* accerſebatur papyri lignum. *Candelae* quidem e papyro, cera circumdato, parabantur, quibus praelucentibus mortui Aegyptiorum noctu poſſent efferri. Quam in rem PERSIVS:

*Hinc tuba, illinc candelae.*

Magis perſpicue modum inſuper indicat SALMASIVS l. c. p. 706. quando ſic fatur: *detracto cortice, medulla interior candelis faciendis inſeruiebat, cera circumdata.* Et haec vir excellentis ingenii hauſit ex PLINIO, qui L. XVII. c. XXXVII. ſqq. *e quibus*, inquit, *detracto cortice, candelae luminibus et funeribus ſeruiunt.*

§. XXIX.

Ad *calefaciendum* autem Aegyptiis inprimis radices papyri idonei videbantur. *Radicibus pro ligno vtebantur*, inquit recte CAMP. VITRINGA ad locum noſtrum, in quo

PLI-

PLINIVS ei praeiuit, qui loco ſaepe allegato, *radicibus*, ait, *incolae pro ligno vtuntur*, quod mirandum non eſt, cum vel noſtra charta, papyrus dicta, ad calefaciendum quandoque poſſit adhiberi. Sic *ignem chartaceum* ſ. *papyraceum* a mercatore quodam in honorem Caroli V. accenſum commemorat SCHVZIVS, Paſt. Vehlfanzienſis in *Appar. Curioſ.* p. 1341. Quae omnia quo ſunt certiora, et extra dubitationis aleam poſita; eo minus neceſſe erit, vt iis immoremur. Sufficere autem haec nobis videntur de vtilitate papyri. Et ne nimis longi ſimus, vel tribus adhuc verbis addere volumus

§. XXX.

III. HISTORIAM OPERARIORVM, MERCATORVMQVE, quaeſtum et victum ex papyro quaerentium. Quanquam autem ex ampliſſima vtilitate papyri cuilibet iam iam procliue ſit iudicatu, quam multi operarii ex papyro potuerint victum quaerere; iuuat tamen CYRILLI ALEXANDRINI ad locum noſtrum Eſaianum teſtimonium adducere, verba eius Tomo II. Opp. L. II. Sect. IV. in Eſ. p. 286. ſq. ita ſonant: *Διήρηται τῶν Αἰγυπτίων ἡ χώρα· Καὶ οἱ μὲν ἔχουσι τὴν γῆν τὴν ἀρόσιμον καὶ γονιμωτάτην, καὶ ἀμπελῶσιν ὅτι μάλιστα μενεδωνοί· οἱ δὲ πρὸς αὐταῖς οἰκοῦσι ταῖς λίμναις, τὰ ἐξ αὐτῶν δρεπόμενοι· Ἰχθυοθῆραί τε γάρ εἰσι, καὶ* ΠΑΠΥΡΟΝ ΑΠΟΚΕΙΡΟΝΤΕΣ, ΧΑΡΤΟΥ ΤΕ ΕΙΣΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ, *καὶ λῖνον ἐργάζονται τὸ σχιστόν*. En *piſcatores papyrum deſecarunt*, ac chartae fuere artifices, quin et ex chartis, de papyro conficiendis, victum quaeſiuerunt. Maiorem lucem nobis accendit MONTFAVCON in *Antiqu. Rom.* T. III. P. II. L. V. c. 5. p. 351. verba eius ſunt: *ingens erat multitudo Alexandriae, quae hoc diurno quaeſtu* (ex papyro facienda) *victum pararet, vt indicat* HADRIANVS AVGVSTVS in Epiſtola ſua apud VOPISCVM: *Ciuitas opulenta, diues, foecunda, in qua nemo viuat otioſus. Alii vitrum conflant, ab aliis charta conficitur. Vnde apud eundem* VOPISCVM *legitur:* FIRMVM *tyrannum tantum habuiſſe de chartis, vt publice ſaepe dixerit: exercitum ſe alere poſſe papyro et glutine;* h. e. vt MONTFAVCON cum CASAVBONO explicat: tanta penes FIRMVM tyrannum fuit papyri et glutinis copia, vt iis venditis potuerit ex precio exercitum alere; Et

vere papyri magnum erat per totum imperium Rom. commercium.

§. XXXI.

Et ſic denique progredimur ad

## CAPVT IV.

## DE CONSIDERATIONE MORALI עָרוֹת SEV PAPYRI.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

*Hanc conſiderationem* VRSINVS, HILLERVS, *et* MONTFAVCON *male omiſere* §. *I.*

*Oſtenditur idcirco neceſſitas* §. *II.*

*Multi id laudabiliter cognouerunt ex veteribus, et quidem Patribus Graecis et Latinis* §. *III. et IV.*

*Ex recentioribus et recentiſſimis quoque* §. *V. et VI.*

*Conſiſtit autem conſideratio moralis in eo, vt nobis via monſtretur*

p. ad Deum cognoſcendum

*1. quoad exiſtentiam* §. *VII. VIII.*

*Idque contra Atheos* §. *IX.*

*Vnde innoteſcit eius prouidentia* §. *X.*

*2. quoad eſſentiam ſ. attributa, qualia ſunt*

א *Sapientia Dei.* §. *XI.*

ב *omnipotentia Dei* §. *XII.*

ג *bonitas Dei* §. *XIII.*

ד *et iuſtitia Dei, praeſertim h. l.* §. *XIV.*

p. ad Deum colendum *ſ. officia ſpecialia, cuiusmodi ſunt*

*1. Cole Deum timore ac reuerentia* §. *XV.*

*2 Dei prouidentiae confide* §. *XVI.*

*3 Deum tanquam ſummum bonum ama* §. *XVII.*

*4 Deum celebra laudibus.* §. *XVIII.*

*5 Deo grates agere ne obliuiſcere* §. *XIX.*

*6 Cole Deum ei obediendo ac ſeruiendo.* §. *XX.*

*Quae omnia Aegyptii non obſeruarunt, a Deo inde puniti. Et ſic additur clauſula.* §. *XXI.*

§. I.

EXordimur hoc Capite eam tractationem, quam moralem inſcripſimus, quaeque nobis officia, ex contemplatione עָרוֹת Aegyptiis propria exponit. Miratus ſum, quod VRSINVS in *Arboreto ſuo* l. c. qui alioqui praecepta moralia tractationi arborum eleganter inſpergit, idque cum eo HILLERVS in laudato *Hierophytico* ſuo l. c. nec non Celeberr. MONTFAVCON, tam multa l. c. de papyro afferens, hoc omiſerint. Maximam enim partem conſiderationis abſoluit enucleatio moralitatis, inde etiam vſus ex contemplatione in nos redundat.

§. II.

§. II.

Adeoque ſummae eſt neceſſitatis, cuilibet plantae, cuilibet arbori, cuilibet herbae, quam in hac mundi machina conſiderare coepimus, adnectere conſiderationem moralem, praeſertim vbi planta biblica enarratur. Eruditi eſt inde elicere fines Dei, hominis gentilis inde elicere Theologiam naturalem, Chriſtiani autem inde deducere regulas vitae ad ſanctitatis incrementum.

§. III.

Multi laudabiliter id cognouerunt, praelucente S. Scriptura, maxime diuino *Pſalmiſta*, iique tum veteres, tum recentiores.

§. IV.

Ex veteribus proſtant Patres Graeci a) aeque ac Latini, b) qui dum *Hexaëmeron* Dei deſcripſerunt, *in genere* quandoque etiam nonnihil moralitatis conſiderationi plantarum immiſcuerunt.

a) Huc pertinet BASILIVS, de cuius Editt. et Verſionn. legendus eſt Celeberr. FABRICIVS in *delectu argumentorum pro veritate religion.* p. 48. ſq. EVSTATHIVS Antiochenus, quem ALLATIVS in Latinum tranſtulit, notisque eruditis illuſtrauit, de quo videatur eiusd. FABRICII *Biblioth. Graec.* p. 169. His addimus SEVERIANI, Gabalorum in Syria Epiſcopi *Homilias VI. in Coſmopoeiam*, quae extant in longe elegantiſſima Editione BERN. de MONTFAVCON T. VI. p. 437. cum Verſione COMBEFISII.

b) Latinis annumeramus AMBROSIVM in *Libb. VI. Hexaëmer.* in quo quidem Opere vbique BASILII premit veſtigia. Huc referri poſſunt et alii, qui ad modum Patrum de Opere 6. dierum ſcripſerunt, vt BEDA Venerabilis in *Hexaëmer.* T. IV. Opp. Huic a latere eſt ponendus IO. PICVS MIRANDVLANVS in *Opere ſex dierum.* IO. BLOMIVS in *Hexaëmero* Hamburg. 1664. edito.

§. V.

Ex recentioribus in ſpecie id fecerunt Theologi aeque ac Philoſophi Chriſtiani, inprimis Angli. a)

a) Adducamus hic ſaltem notatu digniſſimos, quales ſunt: IO. GERSON, Cancellarius Pariſ. qui edidit *Centilogium de cauſa finali*, anno 1429. quod habetur T. IV. Opp. Edit. LVD. ELLIES du PIN. p. 807. ſq. quod idem fecit MARSILIVS FICINVS

T. I.

T. I. Opp. p. 676. ROBERTVS BOYLE in Tr. quem inſcripſit: *of the high veneration man's intellect owes to God, peculiarly for his wiſedom and power*, Lond. 1685. 8. vbi nos ad *ſapientiam Dei vel ex plantis elucentem* ducit. SAM. PARKER in *Cogitationibus de Deo et prouidentia*, Lond. 1696. Porro NATHAN CHYTRAEVS in *Coſmopoeia* Lib. V. *de δενδροσκοπία* ſ. *de ſtirpibus*, Brem. 1593. 8. vbi cognitio *Phyſica ad Dei prouidentiam et potentiam* inde cognoſcendam applicatur. Et B. MOREAU in Tr. qui inſcribitur: *Conſiderations morales tirees des ouvrages de la Nature et de l'Art*, a Liege 1682. fol.

§. VI.

Ex recentiſſimis in hoc campo illuſtres ſeſe dederunt CHRIST. WOLFF. a) BERN. NIENWENTYT, b) WILLIAM DERHAM, c) et cum iis IO. GEORG. WALCH. d)

a) p. *in Abſichten der natürlichen Dinge* Hal. 1723. 8. p. *im Gebrauch der Theile am Menſchen, Thiere und Pflantzen* ib. 1725. 8.

b) In eleganti Opere, quod inſcripſit: *Het regt gebruik der Werelt beſchowingen, ter overtuiginge van Ongelovigen*, Amſtel. 1715. 4. Huic adiungendus eſt RAIVS in *Wiſedom off God*, qui iam ante eruditis innotuit *hiſtoria plantarum* de quo ſupra ad Cap. III. §. I. diximus.

c) In praeſtantiſſimo Tr. cui titulum dedit: *Phyſico - Theology*. Huius Verſionem Germanicam procurauit Celeberr. IO. ALB. FABRICIVS Hamb. 1732. cum ante viderit Italam, Hollandicam, Gallicamque Verſionem, conf. Acta Erudit. A. 1716. p. 106. et *Unſchuldige Nachrichten* A. 1716. p. 283.

d) In Lex. Philoſoph. ſub titulo: *von den Pflantzen* p. m. 1965.

§. VII.

Conſiſtit autem conſideratio moralis עָרוֹת papyri in eo, vt nobis via inde monſtretur ad Deum *tum cognoſcendum, tum colendum*, *παιδαγωγία* nempe naturali. Deum ſi inde cognoſcere velimus, illiusmodi cognitio referenda eſt partim ad eius *exiſtentiam*, p. ad eius *eſſentiam* ſ. attributa.

§. VIII.

Quod ad *exiſtentiam* attinet, papyrus in Aegypto naſcens, nos condocet exiſtere Deum. Nam ratio cognoſcit ex effectu cauſam, ex opere auctorem, ex fine ſapientiſſimo conditorem. Collige: papyrus frutex non eſt a ſe ipſo, ſed ab alio, vim creſcendi indente; Si ab alio, is perfectiſſimus, ſapientiſſimus potentisſimusque ſit neceſſum eſt; ſiquidem planta illa, papyrus, quoad minimas partes eſt perfectisſima, quoad vſum ſapientisſi-

pientiſſime producta, et quoad primam productionem, continuamque ſui multiplicationem potentiſſime procreata. Sic videbis dari ens perfectisſimum, ſapientisſimum, potentiſſimum, quod eſt Deus. Sane

*Praeſentem refert quaelibet herba Deum.*

§.IX. Vnde Atheiſmum plane cum ratione et experientia pugnare, immo ἄλογον eſſe quilibet videt, et recte laudatus WILLIAM DERHAM l. c. L. XI. c. III. oſtendit. conf. Pſ. XIV, 1.

§.X. Ratio deprehendit porro, ens hocce perfectiſſimum, quod Deum vocamus, non tantum papyri eſſe cauſam, ſed per eamdem etiam prouida ſua cura Aegyptiis proſpexiſſe, eorumdemque alimenta, veſtes, incrementa hoc modo procuraſſe, ex quo Dei *prouidentia* ſatis ſuperque elucet. Quid enim tam furioſum eſſet, quam Deum *creatorem non negare, gubernatorem negare*, dicere eum *factorem eſſe omnium, eumdem vero quae fecit negligere*, inquit SALVIANVS de *gubernat. Dei* L. VII. p. 262. et IO. LASSENIVS *in heiligen Moralien* p. 535. Plura hanc in rem ediſſerit IO. FRANC. BVDDEVS *in theſibus de atheiſmo et ſuperſtit.* ad c. I, §. 19. p. 69. item ad c. III. §. 1. p. 241. ſq.

§.XI. Quoad *eſſentiam* ſ. attributa aliquo modo etiam ex papyro Deus poteſt cognoſci. Nos potiora, quae huc ſpectant, breuiſſimis adponemus. *Sapientia* Dei omnium *primo* Aegyptiorum poterat ſuccurrere menti. Quodſi enim omnes partes huius fruticis, quas Cap. II. ſupra deſcripſimus; ſi ſitum et natales eius על-פי יאור vbi ſucci, adeoque vitae defectus non erat extimeſcendus, animo ſecum volutarunt, non potuerunt non inde admirari Numen Sapientiſſimum, quod omnia tam artificioſe, tamque ſollicite ad finem certum creauit. Vnde merito Dauid exclamat: quam magna ſunt opera tua, o Deus, מה עמקו quam profundae ſunt cogitationes tuae! Pſ. CIV, 24. et PAVLVS: o quantae profunditates ſapientiae Dei ſunt! Rom. XI, 33.

§.XII. *Alterum* attributum ex papyro eluceſcens, eſt *infinita Dei potentia*, ſapientiae eius conſobrina. Etiamſi enim Deus de creanda eiuſmodi planta, quae Aegyptiis proficua foret, cogitaſſet; niſi potentia eius immenſa fuiſſet, fruſtra fuiſſet ſapientia. O quanta ex aduerſo eſt impotentia hominum, qui ne folium quidem minutiſſimae herbae ſua virtute, ſuo marte ex terra proferre valent!

§.XIII. *Tertium* attributum Dei eſto *bonitas* eius. Reputet quaeſo, ſecum L. B. ea, quae Cap. antec. de vſu papyri diximus; reputet quaeſo, ſecum, quod Deus non alibi tam copioſe, et vtiliter progerminare paſſus ſit papyrum, et inde mirabilia ſane bonitatis div. argumenta Aegyptiis ſeſe approbaſſe animaduertet. Sed abundantia papyri ingratis incolis Aegypti excitabat faſtidium, et iuſtam proinde Dei largitoris Benigniſſimi iram, cum qua nos ducimur ad

§. XIV. *Iuſtitiam* Dei tanquam *quartum* attributum eius. Certe quam clemens Deus eſt, tam iuſtus ac terribilis ira eſt! Dictum noſtrum Eſaianum de eo ſatis nos convincit.

§.XV. Ecce hoc modo papyrus Aegyptios ad cognoſcendum Deum, cum quoad exiſtentiam, tum quoad eſſentiam ſ. attributa potuit inflammare. Sed praeterea eosdem etiam ad *colendum Deum* ſ. ad officia ſpecialia, religioni naturali inſeruientia, potuit manuducere. Nimirum vbi adeſt cognitio Dei, papyri autoris, ſapientis, potentis ac iuſti, ibi debet adeſſe timor ac reuerentia. Officium *primum* itaque, ex doctrina de papyro reſultans, eſt: *cole Deum timore ac reuerentia.*

§.XVI. Cumque Deus eorum ſaluti per papyrum proſpexerit *oculo ſuo prouido*, quem ipſimet Hieroglyphice olim depinxere, debebant verum Deum magis inquirere, et ψηλαφήσασθαι, iuxta monitum Pauli Act. XVII, 27. eique tanquam ſummo rerum moderatori, et benigniſſimo papyri conſeruatori confidere, et inde *alterum* officium erit: *Dei prouidentiae confide.*

§.XVII. Haec, ſi quis penitus introſpiciat, Deum papyri, fruticis tam inauditae vtilitatis largitorem, non ſolum admirabitur, ſed et amore dignum iudicabit, tanquam ſuper omnia pulchrum, clementem et amabilem: *tertium* itaque officium praecipit: *Deum tanquam ſummum bonum ama.*

§. XVIII. Quod amore dignum eſt, illud promeretur procul dubio laudem. *Quartum* igitur officium eſt: *lauda Deum papyri creatorem.* Non defatigemur in laudando Deo, cum non fuerit laſſus in procreandis tam ſtupendis operibus, praeclare loquitur GALEN. de vſu part. L. VII. c. 18. Idem monet DERHAM in *Phyſico-Theologiae* L. XI. c. 2. Recte Dauid laudat Deum ob arbores, quae ab eo ישבעו *ſaturantur* ſc. humore, cuius Dauidis veſtigia ſequamur.

§.XIX. Quoties Aegyptii manducabant, tractabant, vſurpabant papyrum, ſibi in vſum a Deo conceſſam, toties etiam ad χαριτολογίαν et gratiarum actionem poterant ac debebant inuitari. Vnde nouum emergit officium illud: *Deo grates agere ne obliuiſcere.*

§. XX. Denique etiam Deus iure creationis et dominii merito ab Aegyptiis, papyri quaſi dominis a ſe conſtitutis, poſtulauit, vt ei obedirent atque probe ponderarent, ſe aliquando ad rationem de abuſu papyri vocatum iri, *ſextum* ergo officium mandat: *cole Deum ei obediendo ac ſeruiendo.* Voluntatem Dei, Domini ſui, nouerant Aegyptii, tum per legem cordibus omnium inſcriptam Rom. II, 15. tum per Prophetas, vt. h. l. per Eſaiam, annunciatam. Vnde illo die apparebit, qui Deo ſeruiuerit, quique non ſeruiuerit Mal. III, 18.

§. XXI. Quae omnia tamen repudiauit Aegyptus, eiusque incolae, naturalem de Deo reprimentes notitiam, eligentes idola, quare Deus hoc Cap. XIX. Eſa. v. 1-7. dicitur eos puniturus exſiccatione Nili et papyri, quod etiam factum eſt. Felix, quem faciunt aliena pericula cautum! Et ſic Deo agimus grates, quod adeſt finis.

## COROLLARIA.

I. *Theologia naturalis eſt per modum habitus connati inſita.*

II. *Dantur plantae ſine ſemine, vti noſtra papyrus.*

( o )

VIRIS
EXCELLENTISSIMO ATQVE AMPLISSIMO

# IO. IACOBO MASCOVIO,

IVRIS VTRIVSQVE DOCTORI, IN SVPREMA CVRIA PROVINCIALI PARITER ATQVE CONSISTORIO ADSESSORI, IVRISQVE PROFESSORI PVBLICO, CAPITVLI CIZENSIS CANONICO, INCLVTAE REIPVBLICAE LIPSIENSIS SENATORI, COLLEGIIQVE MINORIS PRINCIP. COLLEGIATO,

NEC NON

MAXIME REVERENDO AMPLISSIMOQVE

# VRBANO GODOFREDO SIBERO,

SS. THEOLOGIAE LICENTIATO, AD AEDEM S. THOMAE LIPSIENSIVM ARCHI-DIACONO, ANTIQVITATVM ECCLESIASTICARVM PROFESSORI PVBLICO.

PATRONIS AC MAECENATIBVS SVIS OPTVMIS, MAXVMIS

HAS PAGELLAS

DEVOTA MENTE

AD VLTERIOREM COMMENDATIONEM

AC PATROCINIVM,

VETERI CLIENTVM MORE

D. D. C.

DEVOTISSIMVS CLIENS

M. IO. GODOFREDVS VNGERVS,

SEMINAR. PAVLL. FACVLTAT. THEOL. LIPS. MEMBR.

Gaylord Bros,
Makers
Syracuse, N. Y.
PAT. JAN. 21, 1908